

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр
на тему: «Стратегія національного економічного розвитку Німеччини»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою Міжнародні
економічні відносини
спеціальності 292 Міжнародні економічні
відносини
ступеня вищої освіти магістр
денної форми навчання
Овсій Оксана Сергіївна

Керівник: Дейнека Тетяна Анатоліївна
Рецензент: Чепурко Ігор

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ	8
1.1. Історичні, політичні та соціально-економічні передумови розвитку Німеччини	8
1.2. Роль Німеччини в Європейському Союзі: ключові показники	16
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ	27
2.1. Динаміка зростання та джерела ВВП Німеччини	27
2.2. Тенденції розвитку ключових галузей економіки Німеччини	39
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ	52
3.1. Проблеми та перспективи економічного зростання Німеччини	52
3.2. Реалізація стратегій економічного розвитку Німеччини	61
Висновки до розділу 3	74
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

Актуальність теми. Німецька економіка сильно орієнтована на виробничий сектор. На промисловість Німеччини припадає майже 30 % ВВП, що перевищує частку всіх інших великих економік Західної Європи, з часткою Італії приблизно 24 %, а у Великобританії та Франції приблизно 18 %. Робоча сила є висококваліфікованою та освіченою, державний борг порівняно невеликий, а економіка підтримується надійними інституційними основами. Проте перспективи несприятливі. Зростання реального ВВП Німеччини перебуває в нижній частині таблиці лідерів G7 з моменту пандемії, і модель зростання країни стикається з чотирма основними проблемами: залежність торгівлі від США та Китаю, високі ціни на енергоносії, відсутність інвестиційних витрат і погіршення демографічних умов.

Усі ці фактори роблять розробку ефективної стратегії національного економічного розвитку Німеччини надзвичайно актуальною. Необхідні комплексні заходи для адаптації до нових глобальних і внутрішніх викликів, щоб забезпечити сталий розвиток і підвищення конкурентоспроможності німецької економіки в довгостроковій перспективі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри економіки та міжнародних економічних відносин «Розвиток агропродовольчої сфери в національному та геоекономічному просторі (№ ДР 0122U201799)», «Формування та розвиток територіальних соціально-економічних систем (№ ДР 0122U201708)».

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження ключових напрямів, інструментів та особливостей економічної стратегії Німеччини, спрямованої на забезпечення сталого економічного зростання, інноваційного розвитку, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та посилення її позицій на світовому ринку.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних завдань:

1. Визначити історичні, політичні та соціально-економічні передумови формування сучасної моделі економічного розвитку Німеччини.
2. Дослідити ключові показники, що визначають роль Німеччини в ЄС.
3. Вивчити динаміку зростання ВВП Німеччини, основні джерела його формування та оцінити структурні зміни в економіці.
4. Проаналізувати галузеві тенденції розвитку економіки Німеччини, виявити ключові сектори, що впливають на економічне зростання.
5. Ідентифікувати основні проблеми та можливості для подальшого економічного зростання Німеччини.
6. Оцінити реалізацію стратегій національного економічного розвитку Німеччини, їх ефективність та перспективи адаптації в умовах глобальних викликів.

Об'єктом дослідження є національна економіка Німеччини як цілісна система, що розвивається на основі стратегічних державних рішень, реформ та програм, спрямованих на забезпечення економічного зростання, інноваційного розвитку, конкурентоспроможності та стійкості в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є стратегії, механізми та інструменти національного економічного розвитку Німеччини.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані методи теоретичного та емпіричного пізнання: аналіз та синтез – для вивчення окремих елементів економічної стратегії та узагальнення їх у цілісну картину; історичний метод – для дослідження еволюції економічної політики Німеччини та визначення ключових етапів її розвитку; порівняльний аналіз – для зіставлення економічного розвитку Німеччини з іншими країнами ЄС або світу; системний підхід – для розгляду економічного розвитку як комплексного процесу, що включає політичні, соціальні та технологічні чинники; контент-аналіз – для дослідження нормативних документів, звітів, стратегій розвитку та інших джерел інформації; графічний метод – для наочного представлення результатів дослідження (діаграми, графіки, таблиці).

Інформаційною базою дослідження є публікації вітчизняних та зарубіжних науковців, документи органів виконавчої влади України (Державна служба статистики України) та міжнародних організацій (Eurostat, Unctad, OECD), статистичні дані Єврокомісії, експертні оцінки рейтингових агентств, матеріали міжнародних інформаційних агенцій, Web-ресурси.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи було оприлюднено на Proceedings of the International Scientific and Practical Internet Conference «Development of Education, Science and Business: Results» (м. Дніпро, 11-12 грудня 2024 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано наукова праця: Овсій О. Економічна стабільність Німеччини в умовах глобальних викликів: аналітична оцінка ролі в ЄС. *Development of Education, Science and Business: Results 2024: Proceedings of the International Scientific and Practical Internet Conference, December 11-12, 2024.* FOP Marenichenko V. V., Dnipro, Ukraine, pp. 243 – 245.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаних літературних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 86 сторінок друкованого тексту; обсяг основного тексту – 67 сторінок. Робота містить 16 таблиць, 15 рисунків. Список використаних джерел налічує 62 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ

1.1. Історичні, політичні та соціально-економічні передумови розвитку Німеччини

Федеративна Республіка Німеччина розташована в центрі Європи і оточена дев'ятьма сусідніми державами. Територія займає близько 357 000 км² і простягається від Північного і Балтійського морів на півночі до Альп на півдні. Німеччина має 84,24 млн. жителів, що робить її найбільш густонаселеною державою в Європейському Союзі (ЄС). Трохи менше 24 млн. жителів мають походження мігрантів, 11,6 млн. з них не мають німецького громадянства, а 12,2 млн. мають німецьке громадянство. Державною та офіційною мовою є німецька. Німеччина приєдналася до Європейської хартії регіональних мов і мов меншин Ради Європи в 1998 р. та застосовує цю угоду до данської, північнофризької, сатерфризької, верхньолужицької, нижньолужицької, ромської мови німецьких сінті та ромів, а також регіональної мови нижньонімецька. Комплексні положення Мовної хартії мають на меті забезпечити збереження цих мов і підтримувати їх використання в приватній і державній сферах [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Федеративна Республіка Німеччина є демократичною та соціальною федерацією з 1949 р. Землі, утворені в 1946 р. на заході, побудовані на федералізмі Німецької імперії (1871-1918) і Веймарської республіки (1919-33) в конституційному плані. Grundgesetz 1949 року (Основний закон) передбачає збереження традиційного федерального порядку в галузі освіти, науки та культури. Таким чином, головна відповідальність за законодавство та управління у вищезазначених сферах, так званий культурний суверенітет (Kulturhoheit), лежить на землях. Федералістичний принцип є визнанням

регіональної структури, яка розвивалася протягом історії Німеччини та є елементом у розподілі влади, а також, у демократичній державі, гарантією різноманітності, конкуренції та політики, заснованої на громаді. Окрім федеративного принципу, система освіти у ФРН характеризується світоглядним і соціальним плюралізмом.

Після закінчення Другої світової війни в 1945 р. Німеччину було розділено на американську, британську, радянську та французьку зони окупації та передано під контроль чотирьох держав. Між трьома західними державами та Радянським Союзом не вдалося досягти згоди щодо спільної політичної та соціальної структури Німеччини. Тому в трьох західних зонах окупації Федеративна Республіка Німеччина, демократична і соціальна федеративна держава, була створена в травні 1949 р. шляхом проголошення Основного закону (Grundgesetz), тоді як у радянській зоні окупації Німецька Демократична Республіка (НДР) була створена в жовтні 1949 р. Приєднання нових земель на колишній території НДР до Федеративної Республіки Німеччина 3 жовтня 1990 р. ознаменував кінець понад сорока років розколу та відновлення єдиної німецької держави. Зміни в Радянському Союзі та потрясіння в країнах Східної та Центральної Європи допомогли створити політичний клімат для єдності Німеччини.

Людвіг Ерхард вважається головним ідеологом відновлення економіки Німеччини після Другої світової війни завдяки створенню моделі «соціальної ринкової економіки», що забезпечила стрімкий розвиток країни.

Основні чинники економічного успіху [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

1. План Маршала: допомога США відіграла важливу роль у відновленні Німеччини, однак вирішальними стали проведені реформи та раціональне використання коштів.

2. Національні особливості: працьовитість, дисципліна й організованість німецького народу сприяли швидкому відновленню економіки.

Принципи «соціальної ринкової економіки»:

1. Ціль: забезпечення високого рівня добробуту всіх верств населення.
2. Шлях досягнення: вільна ринкова конкуренція та приватне підприємництво.
3. Ключова умова: активна роль держави у створенні умов для конкуренції.

Фундаментальні принципи моделі:

- розвиток ринку: стимулювання підприємництва, інвестицій, приватизація та захист конкуренції;
- підтримка середнього класу: орієнтація на розвиток малого та середнього бізнесу як основи економіки;
- державне регулювання: створення сприятливих умов для бізнесу через визначення пріоритетів розвитку, захист національного виробника, зменшення монополізації;
- соціальна політика: підтримка вразливих верств населення без стимулювання пасивності.

Держава не втручалася безпосередньо у господарські процеси, але забезпечувала стабільність законодавства, сприяла інвестиціям через податкові пільги та кредитну політику, і регулювала економічні цикли.

Фундамент демократичного устрою та економічного розвитку ФРН був закладений за активної участі Великої Британії, США та Франції. Їхнє фінансування, реформи й підтримка стабільності створили умови для успішного становлення нової держави.

Економічний підйом відбувався швидкими темпами: у 1950 р. промислове виробництво зросло на 25 %, а в 1951 – на 18,1 %. ВВП Західної Німеччини збільшився на дві третини. З 1946 по 1950 рр. населення регіону зросло на 9 %. Значна кількість біженців і військовополонених знайшли роботу в сільському господарстві, де в 1950 р. було зайнято близько 20 % населення.

Рівень безробіття демонстрував суттєве скорочення: з 10,3 % у 1950 р. до 1,2 % у 1960 р. Кількість робочої сили за цей період зростає з 13,8 до

19,8 млн. осіб. Паралельно активно відновлювався житловий фонд – протягом перших 15 років після війни було побудовано понад 5,3 млн. нових квартир **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

З 1990 р. Федеративна Республіка Німеччина складається з 16 земель: Баден-Вюртемберг, Баварія, Берлін, Бранденбург, Бремен, Гамбург, Гессен, Мекленбург-Передня Померанія, Нижня Саксонія, Північний Рейн-Вестфалія, Рейнланд-Пфальц, Саар, Саксонія, Саксонія-Ангальт, Шлезвіг-Гольштейн і Тюрингія.

Федеративна Республіка Німеччина була залучена до процесу європейської інтеграції з самого початку. У 1957 р. Федеративна Республіка разом з Бельгією, Францією, Люксембургом, Італією та Нідерландами підписала Римський договір. Німеччина є засновницею Європейського Союзу.

Об'єднання двох німецьких держав у жовтні 1990 р. змінило партійну політичну сцену, оскільки після мирної революції в НДР у листопаді 1989 р. з'явилися нові або змінені політичні угруповання. Таким чином, у Німеччині з'явився ширший політичний спектр, що відображено в розподілі місць у німецькому бундестазі після дев'яти турів загальнонімецьких виборів: Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН), Християнсько-демократичний союз Німеччини (ХДС), Альянс 90/Зелені, Вільна демократична партія (ВДП), Альтернатива для Німеччини (AfD), Ліва партія та Християнсько-соціальний союз (ХСС).

Станом на 31 грудня 2022 року Німеччина була поділена регіонально та адміністративно на 16 земель (включаючи три міста-землі), 19 адміністративних регіонів, 400 районів, що включає 106 муніципалітетів зі статусом округу і 294 сільські округи і 10 786 муніципалітети. Міста-землі Берлін, Бремен (два муніципалітети) і Гамбург також вважаються місцевими органами влади, як і всі муніципалітети зі статусом району та населені пункти, що не належать до жодного муніципалітету. У деяких землях також є міжмуніципальні корпорації, які утворюються, якщо їхні учасники

погоджуються об'єднати свої зусилля, при цьому кожна з них зберігає свої індивідуальні права [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

У 2022 р. населення Німеччини зросло на 1,3 % (+1 122 000 осіб) після невеликого зростання лише на 0,1 % у попередньому році (+82 000 осіб). За даними Федерального статистичного відомства, станом на кінець 2022 р. в Німеччині проживало 84,4 млн. людей. Такий розвиток подій пояснюється значним зростанням чистої імміграції до 1 455 000 осіб (2021 р. – 329 000 осіб), головним чином спричиненим рухом біженців з України. Як і в попередні роки, у 2022 р. померло більше людей, ніж народилося. Перевищення померлих над народженими зросло ще до 327 000 осіб (2021 р. – 228 000 осіб) [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Кількість осіб без німецького громадянства, які проживають у Німеччині, є важливим фактором, що впливає на зміну структури населення. За даними Центрального реєстру іноземців, у 2022 р. в країні проживало 13,4 млн. іноземних громадян. У кількісному вираженні турки становили найбільшу групу – 11,1 % іноземного населення Німеччини. У 2022 р. 37,8 % осіб без громадянства Німеччини походили з країн-членів ЄС, з яких найбільше була представлена Польща – 6,6 % всього іноземного населення. Після початку війни в Україні в лютому 2022 р. різко зросла кількість людей, які звернулися за захистом. У 2022 р. з України прибуло 8,7 % іноземного населення.

У географічному відношенні населення розміщене вкрай нерівномірно. Найбільш густонаселеними є міста-держави Берлін, Бремен і Гамбург. У Північному Рейні-Вестфалії, де міста та міста стикаються одне з одним без будь-яких чітких кордонів у промисловій зоні, що оточує річки Рейн і Рур, у 2021 р. проживало понад 17,9 млн. жителів із щільністю населення 525 жителів на 1 км². Інші агломерації включають область Рейн-Майн, промислову зону в районі Рейн-Неккар, комерційну зону навколо Штутгарта та райони навколо Бремена, Кельна, Дрездена, Гамбурга, Лейпцига, Мюнхена та Нюрнберга/Фюрта [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Ці густонаселені регіони відрізняються від надзвичайно малонаселених територій, наприклад, на Північно-Німецькій рівнині, частинах Центральної височини, Бранденбурзьких маршах і в Мекленбурзі-Передній Померанії.

У 2021 р. трохи менше 32,8 млн. осіб або 39,4 % населення Німеччини проживало в містах або густонаселених районах (муніципалітети з населенням щонайменше 50 000 осіб і щільністю населення понад 500 жителів на 1 км²). Близько 33,6 млн. людей проживали в напівміських районах або районах середньої щільності населення (муніципалітети з населенням щонайменше 50 000 осіб і щільністю населення від 100 до 500 жителів на 1 км²). Це становить 40,4 % від загальної чисельності населення. Трохи менше 16,9 млн. людей проживало в муніципалітетах у сільській місцевості з щільністю населення менше 100 жителів на 1 км². Це становило 20,3 % від загальної кількості населення [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Німеччина, як і більшість західних індустріальних країн, має низьку народжуваність і відповідно малу кількість дітей. Вирішальний спад народжуваності відбувся між серединою шістдесятих і серединою сімдесятих років. Кількість народжених у Німеччині у 2022 р. становила 738 819, однак порівняно з 2021 р. кількість народжених дещо зросла на 56 673.

Віковий розподіл населення Німеччини перебуває на стадії зміни з тривалим ефектом (табл. 1.1). Це пов'язано як зі зменшенням кількості дітей, так і зі збільшенням тривалості життя. Це призводить до падіння частки молодих людей одночасно зі збільшенням частки літніх людей.

Таблиця 1.1

Розподіл населення за віком у Німеччині, 2005, 2010, 2022 рр.

Вік, років	2005 р.		2010 р.		2022 р.	
	осіб	структура, %	осіб	структура, %	осіб	структура, %
0-5	3570858	4,3	3409120	4,2	3988681	4,7
5-10	3968520	4,8	3568345	4,4	4070777	4,8
10-15	4110494	5,0	3963736	4,8	3869519	4,6
15-20	4835789	5,9	4140394	5,1	4529727	5,4
20-25	4853808	5,9	4995991	6,1	4529727	5,4
25-45	23736398	28,8	21387571	26,2	21420194	25,4

45-60	16822030	20,4	18792715	23,0	17685620	21,0
60 і більше	20540098	24,9	21493730	26,3	24862231	29,5
Всього	82437995	100,0	81751602	100,0	84358845	100,0

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

У 2022 р. трохи менше 15,9 млн. жителів були молодшими за 20 років. Це відповідає частці 18,8 %. Частка жителів віком 60+ зросла з 20,0 % у 1970 р. до 29,5 % у 2022 р. Їхня чисельність склала 24,9 млн., і у 2022 р. вони перевищили чисельність молодших жителів.

Зараз Німеччина є третьою за величиною економікою світу, поступаючись лише США та Китаю, трохи випереджаючи Японію. Шість причин стабільності німецької економіки [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

1. Німеччина має потужну індустріальну основу. Промисловість сприяє значному об'єму німецької економіки, створюючи основу для зростання та процвітання. За товарообігом і чисельністю персоналу домінують чотири галузі: автомобільна, машинобудівна, хімічна та електротехнічна. У цих секторах багато компаній з 10-річною діловою спадщиною та світовою репутацією, такі як Mercedes-Benz, Siemens, BASF і Bosch.

2. Продукція Німеччини відома своєю якістю та інженерними навичками. Прагнення до інновацій і висока продуктивність німецької економіки є одними з найбільших сильних сторін країни. Німеччина реєструє більше патентів, ніж будь-яка інша європейська країна, і посідає 5 місце у світі. Багато менш відомих компаній є «прихованими чемпіонами», лідерами ринку у своєму секторі. Стартапи є головним фактором, і Берлін вважається однією з найважливіших екосистем стартапів у світі.

3. Німецькі робітники добре навчені та мають високу кваліфікацію. Система подвійної професійної освіти Німеччини випускає висококваліфікованих робітників, які є основою продуктивної економіки. Німецькі студенти можуть навчатися за офіційно визнаними навчальними програмами для 324 різних професій, включаючи промисловість, ремесла та

ремесла. Ці програми пропонують заздалегідь визначені напрямки навчання, які поєднують час на робочому місці та в класі. Так працює всесвітньо відома дуальна система.

4. Є лідерами в дослідженнях та розробках. Компанії та дослідники працюють разом над дослідженнями та розробками. Приблизно дві третини значних інвестицій надходять від бізнесу, а одна третина – від понад 400 університетів і дослідницьких установ Німеччини. Серед дослідницьких установ – Центри Гельмгольца, установи Фраунгофера-Гезельшафту, Товариства Макса Планка та Асоціації.

5. Німеччина орієнтована на експорт. Економіка Німеччини сильно орієнтована на експорт. Разом із Китаєм і США Німеччина входить до трійки найбільших експортних країн світу. Експорт становить більше 50 % економіки Німеччини. Основу німецького експорту становлять складні промислові вироби зі значком «Зроблено в Німеччині».

6. Німеччина має потужний сектор малого та середнього бізнесу. Проте одна з найбільших переваг німецької економіки не дуже відома в усьому світі. Серцем німецької економіки є малі та середні підприємства. МСП складають 99,6 % усіх підприємств Німеччини з річним оборотом менше 50 млн. євро та менше ніж 500 співробітників, але майже 1000 з них є лідерами світового ринку, відомими як «приховані чемпіони».

Основою економічної стратегії Німеччини є обмеження активного втручання економічної політики в стимулювання економічної діяльності. Натомість її головна мета полягає у забезпеченні стабільності, де ключова роль держави зводиться до створення умов для ефективного функціонування економічної та соціальної системи. Держава забезпечує порядок, у якому добросовісна конкуренція виступає рушійною силою розвитку.

Економічне зростання в Німеччині залежить, передусім, від конкурентоспроможності бізнесу. На відміну від англосаксонської та французької моделей, у яких соціальний захист певною мірою протиставляється економічній ефективності, німецька модель прагне не лише

гармонізувати ці аспекти, але й досягти динамічного балансу між ними. У цій системі держава не втручається у процес розподілу приросту продуктивності. Натомість роботодавці та профспілки шляхом тривалих переговорів досягають угод щодо формули розподілу результатів продуктивності між капіталом і працею [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

1.2. Роль Німеччини в Європейському Союзі: ключові показники

Німеччина відіграє ключову роль в Європейському Союзі (ЄС) як одна з його найбільших економік і політичних лідерів. Її вплив у ЄС охоплює економічні, політичні, соціальні та безпекові аспекти. Ось основні сфери, де Німеччина відіграє важливу роль в ЄС:

1. Економічний лідер ЄС. Німеччина має найбільшу економіку в Європейському Союзі і є двигуном економічного зростання ЄС. Її промисловий потенціал, зокрема в автомобільній, машинобудівній, хімічній та фармацевтичній галузях, робить її центром виробництва та інновацій в Європі. Німеччина є найбільшим експортером в ЄС і підтримує міцні торговельні зв'язки з іншими країнами блоку.

2. Політичний вплив. Німеччина є важливим політичним гравцем у ЄС. Вона відіграє активну роль у розробці спільної політики ЄС, таких як зовнішня політика, економічне управління, політика безпеки та кліматична політика. Німеччина часто виступає за зміцнення європейської інтеграції та посилення ролі ЄС на міжнародній арені. Одним із ключових партнерів Німеччини в ЄС є Франція. Німецько-французький альянс відіграє центральну роль у просуванні нових ініціатив та вирішенні кризових ситуацій, таких як економічна криза чи пандемія COVID-19.

3. Фінансовий внесок. Німеччина є одним із найбільших фінансових донорів ЄС. Вона робить значний внесок у бюджет ЄС, фінансуючи програми розвитку, підтримку структурно слабких регіонів і надання допомоги країнам-

членам. Це особливо важливо в контексті політики згуртованості ЄС, яка спрямована на зменшення економічних і соціальних диспропорцій між регіонами Європи.

4. Роль у кризах та їх вирішенні. Німеччина неодноразово демонструвала лідерство під час криз у ЄС. Під час єврокризи Німеччина відіграла ключову роль у формуванні політики ЄС щодо економічної стабільності, підтримуючи жорсткі заходи економії для врятування єврозони. Також Німеччина була однією з рушійних сил створення Європейського стабілізаційного механізму для допомоги країнам у фінансовій кризі.

Під час міграційної кризи 2015 р. Німеччина прийняла значну кількість біженців і закликала до солідарності серед країн ЄС для вирішення проблеми. Канцлер Ангела Меркель тоді закликала ЄС до розробки єдиної міграційної політики.

5. Єврозона. Німеччина є однією з країн-засновниць єврозони і підтримує стабільність євро як спільної валюти. Вона активно бере участь у формуванні грошово-кредитної політики Європейського центрального банку та має значний вплив на економічні рішення, пов'язані зі стабільністю валюти та фінансовими ринками.

6. Енергетична та кліматична політика. Німеччина є лідером у просуванні політики «зеленого переходу» в ЄС. Вона активно підтримує зменшення викидів парникових газів, перехід до відновлювальних джерел енергії та запровадження нових екологічних стандартів. Стратегія Німеччини щодо кліматичної нейтральності до 2050 р. узгоджується з загальноєвропейськими цілями в рамках Європейського зеленого курсу.

7. Безпека та оборона. Німеччина бере участь у спільній оборонній політиці ЄС і підтримує європейські миротворчі місії та операції. Хоча історично Німеччина дотримувалася обережної позиції щодо військових операцій, останніми роками вона активно підтримує посилення оборонних спроможностей ЄС і збільшення співпраці у сфері оборони в межах Постійної структурованої співпраці (PESCO).

8. Роль у розширенні ЄС. Німеччина традиційно підтримує розширення Європейського Союзу, особливо стосовно країн Західних Балкан. Вона розглядає розширення як важливий інструмент для забезпечення стабільності, демократії та економічного розвитку в регіоні.

9. Цифрова трансформація. Німеччина є прихильником цифрової трансформації в ЄС. Вона підтримує розвиток єдиного цифрового ринку, просуває цифрові інновації та працює над створенням загальноєвропейських стандартів у таких галузях, як штучний інтелект, захист даних та кібербезпека.

10. Гуманітарна допомога та міжнародна торгівля. Як найбільша економіка ЄС, Німеччина відіграє важливу роль у міжнародній торгівлі та наданні гуманітарної допомоги. Вона активно підтримує торговельні угоди ЄС з третіми країнами та регіонами, такими як Канада (СЕТА) і Японія, і виступає за зміцнення правил міжнародної торгівлі.

Отже, Німеччина є одним із найважливіших учасників Європейського Союзу, і її політичний, економічний та соціальний вплив мають вагомe значення для визначення напрямку розвитку ЄС та вирішення спільних проблем.

Таблиця 1.2

Загальні показники Німеччини та ЄС

Країна	Земельна площа, км ²	ВВП на душу населення, євро	Рівень безробіття, % активного населення (від 20 до 64 років)
	2024 р.	2023 р.	
Німеччина	353,260	48770	3,0
у % до показника ЄС	8,6	129,1	-2,8
ЄС-27	4101,431	37780	5,8

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Німеччина займає 353,26 км², що складає близько 8,6 % від загальної площі ЄС-27. Це показує, що Німеччина є однією з найбільших за територією

країн Європейського Союзу, що дозволяє їй мати значний вплив на економіку та політику ЄС.

У 2023 р. ВВП на душу населення в Німеччині становить 48770 євро, що на 29,1 % перевищує середній показник у ЄС-27 (37780 євро).

Рівень безробіття в Німеччині у 2023 р. становив 3,0 %, що значно нижче середнього рівня безробіття в ЄС (5,8 %). Це вказує на стабільність на ринку праці Німеччини та високий рівень зайнятості.

Таблиця 1.3

Основні економічні та фінансові показники ЄС, 2023 р.

Країна	Валовий внутрішній продукт (ВВП) у ринкових цінах		Темп зростання ВВП, %	Рівень інфляції, %	Загальний державний дефіцит/надлишок, % до ВВП	Валовий борг загального державного управління, % до ВВП
	сума, млрд. євро	на жителя (за ПКС)				
Німеччина	4,122	43372	-0,2	6,0	-2,5	63,6
Австрія	478	46238	-0,8	7,7	-2,7	77,8
Бельгія	585	44311	1,4	2,3	-4,4	105,2
Болгарія	94	24155	1,8	8,6	-1,9	23,1
Хорватія	76	-	3,1	8,4	-0,7	63,0
Кіпр	30	35786	2,5	3,9	3,1	77,3
Чехія	317	34910	-0,1	12,0	-3,7	44,0
Данія	376	48310	2,5	3,4	3,1	29,3
Естонія	38	30656	-3,0	9,1	-3,4	19,6
Фінляндія	275	40349	-1,2	4,3	-2,7	75,8
Франція	2,822	38457	0,9	5,7	-5,5	110,6
Греція	220	25350	2,0	4,2	-1,6	161,9
Угорщина	196	28740	-0,9	17,0	-6,7	73,5
Ірландія	510	80174	-5,5	5,2	1,7	43,7
Італія	2,085	36612	0,9	5,9	-7,4	137,3
Латвія	40	26591	-0,3	9,1	-2,2	43,6
Литва	72	32454	-0,3	8,7	-0,8	38,3
Люксембург	79	89789	-1,1	2,9	-1,3	25,7
Мальта	19	39478	5,7	5,6	-4,9	50,4
Нідерланди	1,068	50518	0,1	4,1	-0,3	46,5
Польща	751	30114	0,2	10,9	-5,1	49,6
Португалія	266	31120	2,3	5,3	1,2	99,1
Румунія	325	29970	2,1	9,7	-6,6	48,8
Словаччина	123	27413	1,6	11,0	-4,9	56,0
Словенія	63	34383	1,6	7,2	-2,5	69,2
Іспанія	1462	33122	2,5	3,4	-3,6	107,7

Швеція	541	43042	-0,2	5,9	-0,6	31,2
ЄС-27	17,034	37780	0,4	6,4	-3,5	81,7

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Німеччина має найвищий валовий внутрішній продукт серед країн ЄС – 4,122 млрд. євро або 24,2 % ВВП ЄС, що свідчить про її провідну роль в економіці ЄС. ВВП на душу населення (за ПКС) складає 43372 євро, що трохи нижче від таких країн як Данія та Австрія, але вище від середнього рівня по ЄС. У 2023 р. темп зростання ВВП у Німеччині мав від’ємне значення – 0,2%, що вказує на невеликий спад економіки. Це відображає уповільнення економічного розвитку, можливо, через глобальні економічні виклики, енергетичну кризу або інші фактори.

Рівень інфляції в Німеччині становив 6,0 %, що нижче середнього рівня по ЄС (6,4 %). Це вказує на відносно стабільну цінову ситуацію у порівнянні з іншими країнами ЄС, такими як Угорщина (17,0 %) або Польща (10,9 %).

Загальний державний дефіцит Німеччини знаходиться на рівні 2,5 % до ВВП, що нижче середнього рівня по ЄС (3,5 %). Це свідчить про те, що Німеччина контролює свої державні витрати та підтримує бюджетну дисципліну.

Валовий борг Німеччини становить 63,6 % до ВВП, що значно нижче середнього по ЄС (81,7 %) і свідчить про те, що країна утримує помірний рівень боргового навантаження.

Таблиця 1.4

Основні показники населення Німеччини та ЄС

Країна	Загальна кількість населення, млн.	Прогноз населення, млн. осіб	Загальний коефіцієнт народжуваності, дітей на одну жінку (2022 р.)	Очікувана тривалість життя при народженні, роки (2022 р.)	
	2024 р.	2060 р.		жінки	чоловіки
Німеччина	83,4	84,3	1,46	83,0	78,3
ЄС	449,2	440,1	1,46	84,2	78,9

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.;
Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Загальна кількість населення Німеччини у 2024 р. становить 83,4 млн. осіб, що становить приблизно 18,6 % від усього населення ЄС (449,2 млн.). За прогнозами на 2060 р., населення Німеччини майже не зміниться – очікується 84,3 млн. осіб, тоді як населення ЄС прогнозується на рівні 440,1 млн. осіб, що вказує на загальну стабільність чисельності населення як у Німеччині, так і в ЄС.

Коефіцієнт народжуваності в Німеччині та ЄС однаковий – 1,46 дитини на одну жінку станом на 2022 р. Це досить низький показник, що не забезпечує природного приросту населення, адже для збереження стабільної чисельності населення потрібно приблизно 2,1 дитини на жінку.

Очікувана тривалість життя в Німеччині у 2022 р. для жінок становить 83 роки, а для чоловіків – 78,3 роки, що трохи нижче, ніж у середньому по ЄС (жінки – 84,2 роки, чоловіки – 78,9 років). Це свідчить про те, що рівень охорони здоров'я та соціальної підтримки в Німеччині дещо поступається середньому показнику по ЄС.

Таблиця 1.5

Показники ринку праці Німеччини та ЄС, 2023 р.

Країна	Рівень зайнятості, %		Рівень безробіття, %	
	Вік від 20 до 64 років	Вік від 55 до 64 років	Вік від 20 до 64 років	Вік від 15 до 24 років
Німеччина	81,1	74,6	3,0	5,9
ЄС	75,3	63,9	5,8	14,5

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Виходячи з даних табл. 1.5, можна зробити такі висновки щодо ринку праці Німеччини та ЄС у 2023 р. У Німеччині рівень зайнятості серед населення віком від 20 до 64 років становить 81,1 %, що значно перевищує середній показник у ЄС (75,3 %). Для групи віком від 55 до 64 років рівень зайнятості в Німеччині також є вищим (74,6 %) порівняно з ЄС (63,9 %). Це свідчить про кращу інтеграцію старшої вікової групи на ринку праці Німеччини.

Рівень безробіття серед населення віком від 20 до 64 років у Німеччині

є дуже низьким (3,0 %) у порівнянні із середнім показником у ЄС (5,8 %). Це свідчить про високу стабільність німецького ринку праці.

Серед молоді віком від 15 до 24 років рівень безробіття в Німеччині становить 5,9 %, що є набагато нижчим за середній рівень у ЄС (14,5 %). Цей показник вказує на ефективні програми працевлаштування та професійного навчання для молоді в Німеччині.

Як свідчать дані табл. 1.6, у Німеччині кількість людей, яким загрожує бідність або соціальна ізоляція, становить 17,9 млн. осіб, що є суттєвим показником, але у відносному вимірі (14,4 %) він нижчий за середній рівень у ЄС (16,2 %), що свідчить про відносно кращі соціальні умови в Німеччині порівняно з середніми показниками по ЄС.

Таблиця 1.6

**Важливі показники щодо соціальних питань та умов життя в
Німеччині та ЄС, 2023 р.**

Країна	Люди, яким загрожує бідність або соціальна ізоляція, млн. осіб	Рівень ризику бідності, %	Перевантаження по вартості житла, %	Нездатність протистояти несподіваним фінансовим витратам
Німеччина	17,9	14,4	13,0	35,0
ЄС	94,6	16,2	8,9	31,2

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

У Німеччині частка осіб, які витрачають понад 40 % чистого доходу на житло, становить 13,0 %, що є вищим за середній рівень у ЄС (8,9 %). Це вказує на високу вартість житла в Німеччині, що може створювати фінансовий тиск на домогосподарства.

У Німеччині 35,0 % населення не може впоратися з несподіваними фінансовими витратами, що є трохи вищим показником порівняно із середнім у ЄС (31,2 %), що може свідчити про певну вразливість значної частини населення навіть у відносно стабільній економіці.

Аналіз даних табл. 1.7 показує, що частка валової доданої вартості

промисловості у Німеччині становить 24,4 %, що є значно вищим за середній рівень у ЄС (20,3 %). Це свідчить про сильний промисловий сектор у структурі економіки Німеччини. Однак у країні спостерігається незначне зниження промислового виробництва на 0,7 % порівняно з 2022 р.

У Німеччині спостерігається негативна реальна зміна товарообороту в роздрібній торгівлі – 3,1 %, що дещо перевищує середній спад у ЄС (-2,0 %), що є свідченням деякого скорочення споживчої активності.

Таблиця 1.7

**Показники промисловості, торгівлі та послуг Німеччини та ЄС,
2023 р.**

Країна	Промисловість		Роздрібна торгівля: товарооборот	Дозволи на будівництво (житла)
	% валової доданої вартості	індекс промислового виробництва: % зміни до попереднього року	Реальна % зміна порівняно з попереднім роком	Кількість: % зміни порівняно з попереднім роком
Німеччина	24,4	-0,7	-3,1	-31,1
ЄС	20,3	-1,4	-2,0	-19,8

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

У Німеччині кількість дозволів на будівництво скоротилася на третину, що значно перевищує середній рівень зниження в ЄС (-19,8 %). Такий суттєвий спад може свідчити про проблеми в будівельній галузі, наприклад, через економічну нестабільність, високі ціни на матеріали або труднощі з фінансуванням.

Таблиця 1.8

**Показники сільського, лісового та рибного господарства
Німеччини та ЄС**

Країна	2023 р.	2022 р.
--------	---------	---------

	% валової доданої вартості сільського, лісового та рибного господарства	Площа під органічне землеробство, у % до використовуваної сільськогосподарської площі,	Виробництво круглого лісу, 1000 м ³	Риболовля, т
Німеччина	0,8	9,83	78,872	161845
ЄС	1,8	...	59,286	...

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Відсоток валової доданої вартості сільського, лісового та рибного господарства у Німеччині дорівнює 0,8 % у 2023 р., тоді як у країнах ЄС в середньому він знаходився на рівні 1,8 %. Це свідчить про те, що сільське, лісове та рибне господарство має меншу роль в економіці Німеччини порівняно із середнім рівнем по ЄС.

Площа під органічне землеробство у країні складає 9,83 % від загальної сільськогосподарської площі, що вказує на доволі високий рівень розвитку органічного землеробства.

Таблиця 1.9

**Показники зовнішньої торгівлі товарами Німеччини та ЄС, 2023 р.,
млн. євро**

Країна	Експорт	Імпорт	Сальдо зовнішньої торгівлі
Німеччина	1 589 266,8	1 365 677,3	223 589,5
у % до ЄС	62,2	54,2	x
ЄС-27	2 554 484,0	2 518 957,9	35 526,1

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Німеччина є одним із провідних гравців у зовнішній торгівлі ЄС, забезпечуючи значну частку як експорту, так і імпорту. Загальний обсяг експорту Німеччини у 2023 р. становив 1 589 266,8 млн євро. або 62,2 % від загального експорту ЄС-27 до країн поза межами Європейського Союзу.

Загальний імпорт Німеччини становив 1 365 677,3 млн. євро, що складає 54,2 % від загального імпорту ЄС-27, що також підкреслює її значущість у

міжнародній торгівлі.

Німеччина має позитивне сальдо у розмірі 223589,5 млн. євро, що вказує на перевагу експорту над імпортом. У ЄС-27 загальне сальдо становить 35526,1 млн. євро, тобто Німеччина робить суттєвий внесок у позитивний баланс торгівлі всього ЄС. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі Німеччини свідчить про її конкурентоспроможність на глобальному ринку.

Виходячи з даних, наведених у табл. 1.10 можна зазначити, що у Німеччині обсяг викидів парникових газів на душу населення становив 9,3 т CO₂-еквівалента, що перевищує середній рівень по ЄС (7,8 т), що може бути викликано її високим рівнем індустріалізації.

Таблиця 1.10

Показники навколишнього середовища та енергії в Німеччині та ЄС, 2022 р.

Країна	Викиди парникових газів		Коефіцієнт енергозалежності	Відновлювані джерела енергії
	тонн CO ₂ еквівалент на душу населення	індекс (1990 = 100)	% у валовому внутрішньому споживанні	% частки у валовому кінцевому споживанні енергії
Німеччина	9,3	62	69	20,8
ЄС	7,8	71	63	23,0

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Індекс скорочення викидів парникових газів для Німеччини (від базового рівня 1990 року) становить 62 %, що свідчить про значний прогрес та скорочення викидів на 38 %.

Коефіцієнт енергозалежності Німеччини дорівнює 69 %, що вище за середній рівень у ЄС (63 %). Це означає, що Німеччина значною мірою залежить від імпорту енергоресурсів для задоволення своїх потреб.

У Німеччині частка відновлюваних джерел енергії у валовому кінцевому споживанні енергії становить 20,8 %, що трохи нижче середнього показника по ЄС (23 %). Німеччині потрібно покращити розвиток відновлюваних джерел енергії, щоб досягти рівня середнього показника по ЄС і підвищити свою енергетичну незалежність.

Показники науки і техніки в Німеччині та ЄС

Країна	2022 р.	2021 р.	2023 р.	2021 р.
	Валові внутрішні витрати на дослідження та розробки, % до ВВП	Частка жінок-дослідників, % від загальної кількості дослідників	використання Інтернету, % осіб віком від 16 до 74 років	Широкопasmовий доступ, % домогосподарств
Німеччина	3,1	29,4	92	89
ЄС	2,2	33,7	91	90

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Витрати на дослідження та розробки у Німеччині дорівнюють 3,1 % ВВП, що перевищує середній показник по ЄС (2,2 %) і свідчить про вищу інтенсивність інвестицій у науку і технології в країні. Німеччина демонструє високі показники інвестицій у дослідження і розробки та цифровізації.

Висновки до розділу 1

З'ясовано, що модель соціальної ринкової економіки, розроблена Людвігом Ерхардом, стала основою для економічного зростання Німеччини. Її принципи – вільна конкуренція, підтримка середнього класу, державне регулювання та соціальна політика дозволили поєднати економічну ефективність із соціальним захистом.

Розташування в центрі Європи та значна густина населення створюють сприятливі умови для торгівлі та економічного співробітництва. Водночас демографічні виклики, зокрема старіння населення, потребують активних заходів щодо залучення кваліфікованої робочої сили та стимулювання народжуваності.

Німеччина є найбільшою економікою Європейського Союзу, забезпечуючи понад 24 % загального ВВП ЄС. Її провідна роль в експорті, особливо високотехнологічних товарів, забезпечує країні значний позитивний торговий баланс і вносить вагомий внесок у глобальну конкурентоспроможність ЄС. Незважаючи на незначний спад темпів економічного зростання у 2023 р.,

Німеччина демонструє стабільність у сфері зайнятості та ринку праці.

Будучи одним із найбільших донорів бюджету ЄС, Німеччина відіграє ключову роль у підтримці структурно слабких регіонів, фінансуванні спільних проєктів і вирішенні кризових ситуацій, таких як пандемія COVID-19 чи енергетична криза.

Німеччина активно просуває інтеграційні процеси в ЄС, виступаючи за зміцнення ролі Євросоюзу на міжнародній арені. Водночас низький рівень безробіття та розвинуті соціальні програми дозволяють Німеччині підтримувати високі стандарти життя у своїй країні та слугувати прикладом для інших членів ЄС.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ

2.1. Динаміка зростання та джерела ВВП Німеччини

Валовий внутрішній продукт (ВВП) є найбільш поширеним індикатором, який відображає загальний обсяг економіки. Похідні показники, такі як ВВП на душу населення (у євро або з урахуванням різниці в рівнях цін, виражених у стандартах купівельної спроможності, ПКС), часто використовуються для оцінки рівня життя. Вони також слугують інструментом для аналізу процесів економічної конвергенції або дивергенції в рамках Європейського Союзу (ЄС).

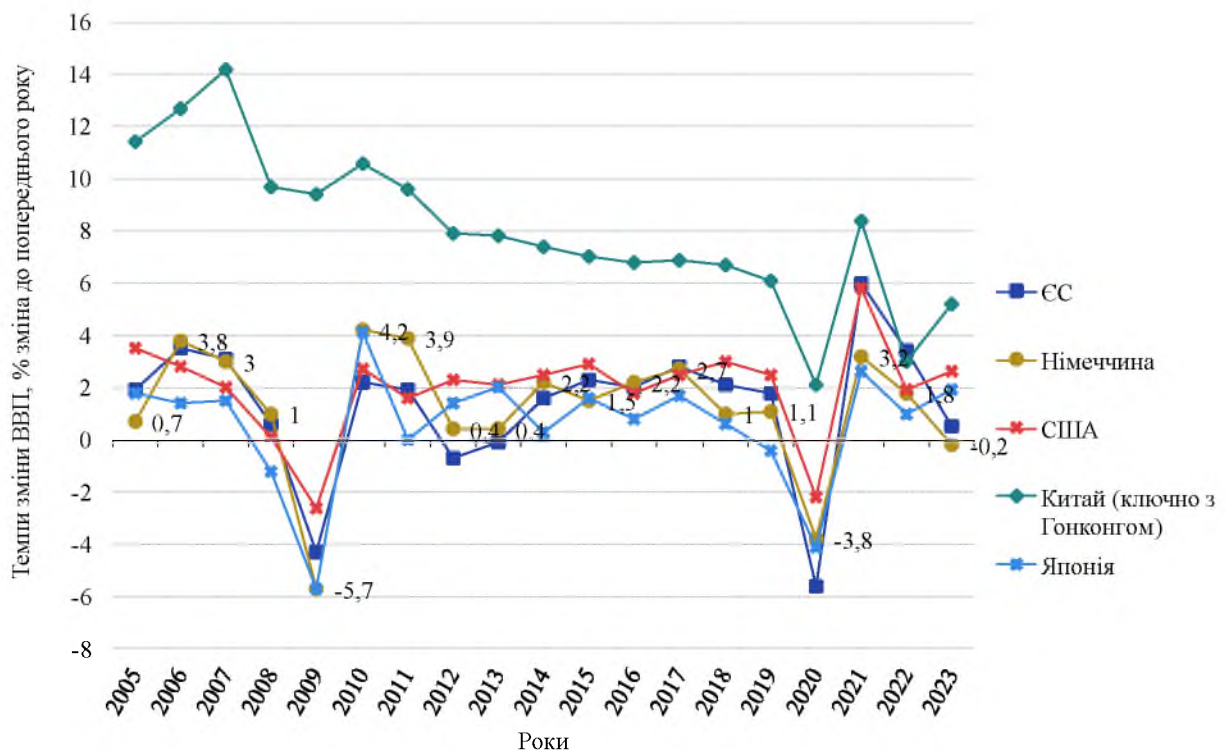

Рис. 2.1. Темпи зміни реального ВВП, 2005 – 2023 рр., % зміни порівняно з попереднім роком

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Глобальна фінансово-економічна криза 2008 –2009 рр. значно вплинула на економіку Німеччини. У 2009 р. країна зафіксувала серйозний спад реального ВВП на 5,7 %, проте вже у 2010 р. країна демонструвала потужне економічне відновлення, досягнувши темпів зростання ВВП у 4,2 %, а в 2011 р. – 3,9 %.

Відновлення після кризи не було стійким: у 2012 р. темпи зростання сповільнилися до 0,4 %, а в 2013 р. залишалися на тому ж рівні. З 2014 по 2019 рр. економіка Німеччини демонструвала стабільні темпи зростання, які коливалися в межах від 1,5 % до 2,7 % на рік. Однак криза COVID-19 у 2020 р. спричинила нове значне скорочення економічної активності – ВВП Німеччини впав на 3,8 %.

Попри це, у 2021 р. Німеччина почала відновлюватися, зафіксувавши зростання ВВП на 2,6 %. У 2022 р. цей показник збільшився до 1,8%, але вже у 2023 р. темпи зростання знову уповільнилися, залишившись на рівні близькому до нуля. Загалом середньорічний темп зростання ВВП Німеччини за період 2005 – 2023 рр. становив 1,2 %, що відповідає середньому показнику для ЄС.

У 2023 р. на зону євро припадало 80,9 % ВВП ЄС (вимірюваного за ПКС), порівняно з 85,4 % у 2005 р. У 2023 р. сума 4 найбільших економік ЄС (Німеччина, Франція, Італія та Іспанія) становила трохи менше трьох п'ятих (59,1 %) ВВП ЄС (у ПКС), що було на 5,1 в.п. менше, ніж їх сукупна частка у 2005 р. Лише на Німеччину припадало 21,6 % ВВП ЄС у 2023 р., порівняно з 22,4 % у 2005 р. Частки трьох інших великих країн ЄС впали сильніше в період між 2005 та 2023 рр., знизившись на 2,2 в.п. в Італії, на 1,1 в.п. у Франції та на 0,9 в.п. в Іспанії.

Для оцінки рівня життя використовують ВВП на душу населення, скоригований відповідно до розміру економіки та чисельності її населення. У 2023 р. Німеччина демонструвала значення ВВП на душу населення у 115% від середнього рівня ЄС, що свідчить про її вище середнього економічне становище в Європі.

Це означає, що економічний добробут громадян Німеччини, виміряний через ВВП на душу населення в ПКС, перевищував середній рівень ЄС приблизно на 15%. Такий показник пояснюється сильною економікою країни, яка є найбільшою серед членів ЄС, а також високим рівнем продуктивності.

Водночас, варто зазначити, що значення цього показника дещо знизилося у порівнянні з попередніми роками: у 2015 р. він становив 124 % від середнього рівня ЄС, тоді як у 2023 р. – 115 %. Це може свідчити про зменшення темпів економічного зростання в Німеччині або ж про зміцнення позицій інших держав-членів ЄС.

Більшість країн, які входили до складу ЄС до 2004 р., зберігають свої позиції вище середнього рівня по ЄС, хоча і зазнали незначного спаду. Зокрема, Німеччина змістилася зі 120 % у 2005 р. до 115 % у 2023 р., відображаючи вплив криз і структурних змін в економіці (рис. 2.2).

Країни, такі як Бельгія, Франція, Фінляндія, та Швеція, продемонстрували подібну тенденцію, знизившись зі значень, що суттєво перевищували середній рівень, до рівнів, ближчих до середнього. Зокрема, Франція опустилася зі 113 % у 2005 р. до 101 % у 2023 р.

Данія зберегла стабільний показник на рівні 127 % середнього по ЄС упродовж обох років, тоді як Ірландія є винятком, продемонструвавши вражаюче зростання – з 151 % у 2005 р. до 211 % у 2023 р. Це свідчить про її успішну адаптацію до викликів та використання інноваційних економічних стратегій.

Південні країни ЄС показали змішані результати. Наприклад, Мальта перейшла з позиції нижче середнього (83 % у 2005 р.) до рівня вище середнього (105 % у 2023 р.). Водночас Італія (з 112 % до 97 %) та Іспанія (з 103 % до 88 %) зазнали спаду, знижуючись до рівнів нижче середнього по ЄС.

Загалом, Німеччина, хоч і зберігає сильні економічні позиції, поступово втрачає відносну конкурентну перевагу в межах ЄС, що зумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. У той час як її економіка залишається вищою за середній рівень ЄС, інші країни, зокрема Ірландія та Мальта, демонструють значно динамічніше зростання.

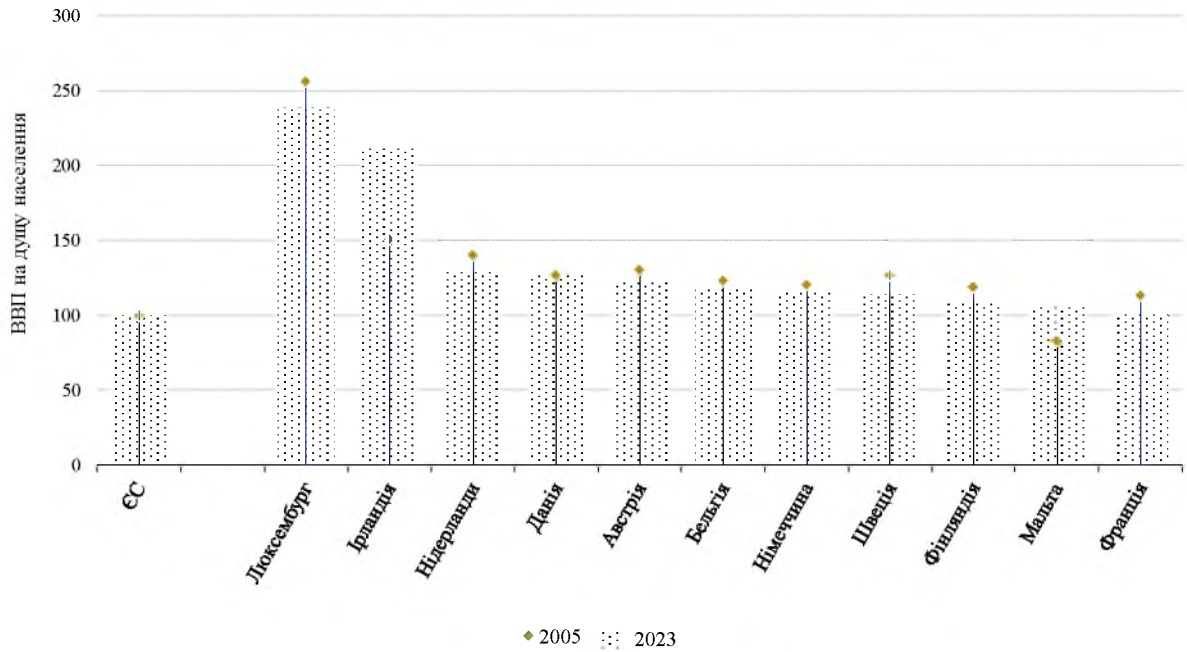

Рис. 2.2. ВВП на душу населення в поточних ринкових цінах, 2005 та 2023 роки (ЄС = 100; на основі ПКС на душу населення)

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Розглядаючи ВВП з боку випуску, табл. 2.1 дає огляд відносної важливості 10 видів економічної діяльності з точки зору їх внеску в загальну валову додану вартість у поточних базових цінах.

Між 2005 і 2023 рр. три найбільші види діяльності в ЄС зазнали падіння частки загальної доданої вартості: частка промисловості знизилася з 21,0 % у 2005 р. до 20,5 % у 2023 році; частка торгівлі, транспорту, розміщення та харчування знизилася з 19,4 % до 19,2 %; і частка державного управління, оборони, освіти, охорони здоров'я та соціальної роботи також незначно зменшилася з 18,3 % до 18,1 %. Послуги склали 71,9 % загальної валової доданої вартості ЄС у 2023 р. порівняно з 71,0 % у 2005 р.

У Німеччині частка промисловості знизилася з 25,2% у 2005 р. до 24,4 % у 2023 р., що значно вище середнього показника по ЄС (21,0 % у 2005 р. та 20,5 % у 2023 р.). Це свідчить про збереження сильної індустріальної бази Німеччини порівняно з іншими країнами ЄС, де роль промисловості знижується швидшими темпами.

**Валова додана вартість у поточних базових цінах, 2005 та 2023 рр.,
% від загальної валової доданої вартості**

Сектори	ЄС		Німеччина	
	2005 р.	2023 р.	2005 р.	2023 р.
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство	2,0	1,8	0,8	0,8
Промисловість	21,0	20,5	25,2	24,4
Будівництво	6,0	5,7	3,9	6,2
Роздрібна торгівля, транспорт, готельне господарство та громадське харчування послуги	19,4	19,2	16,3	16,4
Інформація та комунікація	4,7	5,4	4,6	5,1
Фінансова та страхова діяльність	5,1	4,7	5,5	3,8
Операції з нерухомістю	10,2	10,4	11,0	10,0
Професійні, наукові, технічні, адміністративні та допоміжні послуги	9,8	11,2	10,8	11,4
Державне управління, оборона, освіта, охорона здоров'я та соціальна робота	18,3	18,1	17,4	18,5
Мистецтво, розваги та відпочинок, інші послуги	3,4	3	4,3	3,5

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Частка будівництва в Німеччині зросла з 3,9 % у 2005 р. до 6,2 % у 2023 р., випереджаючи середній показник по ЄС (6,0 % у 2005 р. та 5,7 % у 2023 р.), що може свідчити про активні інвестиції у розвиток інфраструктури, зокрема на тлі підвищеного попиту на житло.

У Німеччині цей сектор роздрібна торгівля, транспорт, гостинність та харчування залишився стабільним – 16,4 % у 2023 р., тоді як у ЄС частка знизилася з 19,4 % до 19,2 %.

Частка інформаційно-комунікаційних послуг у Німеччині зросла з 4,6 % у 2005 р. до 5,4 % у 2023 р., що збігається із середнім показником по ЄС. Це свідчить про однакову динаміку розвитку ІТ-сфери в Німеччині та в інших країнах ЄС.

У Німеччині сектор фінансової та страхової діяльності значно знизився з 5,5 % у 2005 р. до 3,8 % у 2023 р., у той час як у ЄС він також скоротився, але менш суттєво (з 5,1 % до 4,7 %), що пов'язано із регуляторними змінами та переорієнтацією фінансових ринків у Німеччині.

Частка сектора державного управління, освіти, охорони здоров'я та соціальної роботи у Німеччині зросла з 17,4 % у 2005 р. до 18,5 % у 2023 р., випереджаючи середній показник по ЄС (з 18,3 % до 18,1 %).

Частка сільського господарства в Німеччині залишалася стабільною на рівні 0,8 % у 2005 та 2023 рр., у той час як у ЄС цей показник трохи знизився (з 2,0 % до 1,8 %). Це підтверджує менш значущу роль агросектора в економіці Німеччини порівняно з іншими країнами ЄС.

Сектор професійних, наукових та технічних послуг у Німеччині цей сектор зріс з 10,8 % у 2005 р. до 11,4 % у 2023 р., що близьке до динаміки в ЄС (з 9,8 % до 11,2 %). Це демонструє активний розвиток інноваційних і науково-технічних послуг, характерних для високотехнологічних економік.

Структура валової доданої вартості Німеччини характеризується збереженням сильної індустріальної бази, зростанням ролі будівництва, ІТ-сфери та соціальних послуг, що загалом відповідає європейським тенденціям. Однак Німеччина демонструє відмінності у зниженні значущості фінансового сектору та стабільно високій ролі промисловості, що робить її економіку більш збалансованою та стійкою.

Аналіз окремих компонентів ВВП та пов'язаних показників, зокрема економічного виробництва, імпорту, експорту, внутрішнього споживання (як приватного, так і державного), інвестицій, а також розподілу доходів і заощаджень, дозволяє отримати глибше розуміння ключових чинників економічної активності. Ці дані є важливою основою для розробки, моніторингу та оцінки конкретних політик країн.

Після падіння на 4,1 % у 2020 р. економічне відновлення, яке спостерігалось у 2021 р., продовжилось у 2022 р., однак у 2023 р. намітився деякий спад: ВВП у реальному вираженні зріс на 3,7 % у 2021 р., на 1,4 % у 2022 р., а у 2023 р. зменшення склало 0,3 %. Таким чином, ВВП у 2023 р. становив 0,7 % вище рівня 2019 р. до COVID. На рис. 2.3 зосереджено аналіз розвитку компонентів ВВП ЄС з боку витрат.

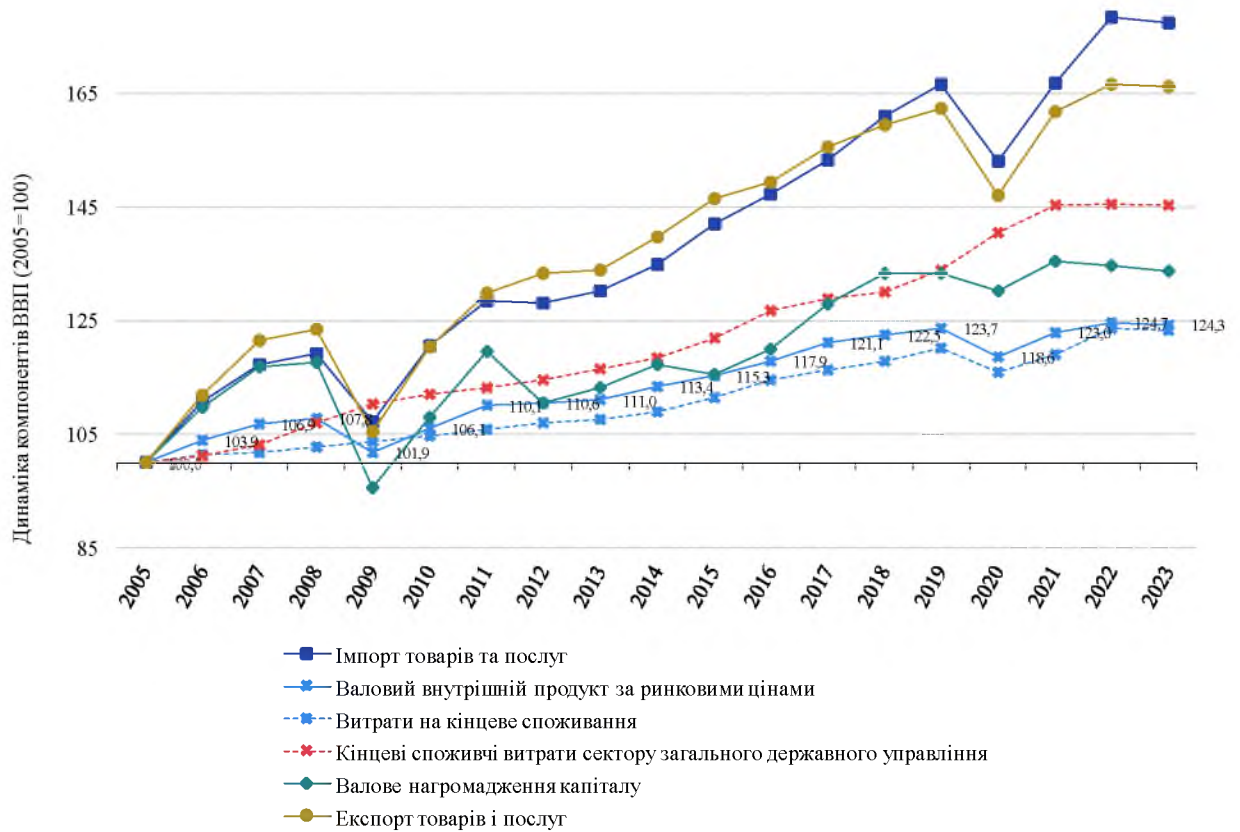

Рис. 2.3. Динаміка реального ВВП, витрат на споживання, валового накопичення капіталу, експорту та імпорту Німеччини, 2005 – 2023 (2005 = 100)

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Зростання ВВП було відносно стабільним у 2005 – 2008 рр., досягнувши піку в 2007 р. (+3,9 %). У 2009 р. спостерігався різкий спад на 5,5 % через глобальну фінансову кризу. Відновлення відбулося в 2010 р. (+4,1 %), однак темпи зростання залишалися нестабільними у наступні роки. У 2020 р. через пандемію COVID-19 ВВП знизився на 4,1 %, після чого відновився у 2021 р. (+3,7 %), але у 2023 р. спостерігалось незначне зниження (-0,3%).

Витрати домогосподарств на кінцеве споживання демонстрували поступове зростання у більшості років, зокрема у 2016 – 2018 рр. (зростання до +2,7 % у 2016 р.). Пандемія 2020 р. спричинила спад у витратах на 3,5 %, але у 2021 р. показник відновився до 2,6 % порівняно з попереднім роком, а у 2023 р. витрати скоротилися на 0,3 %.

Державні витрати зростали стабільно, навіть під час кризових років (зокрема у 2009, 2010 та 2020 рр.) (рис. 2.4). Найвищий приріст спостерігався

у 2021 р. на 3,4 %, що свідчить про активну роль держави у підтримці економіки в період кризи, однак у 2023 р. витрати незначно знизилися на 0,1 %.

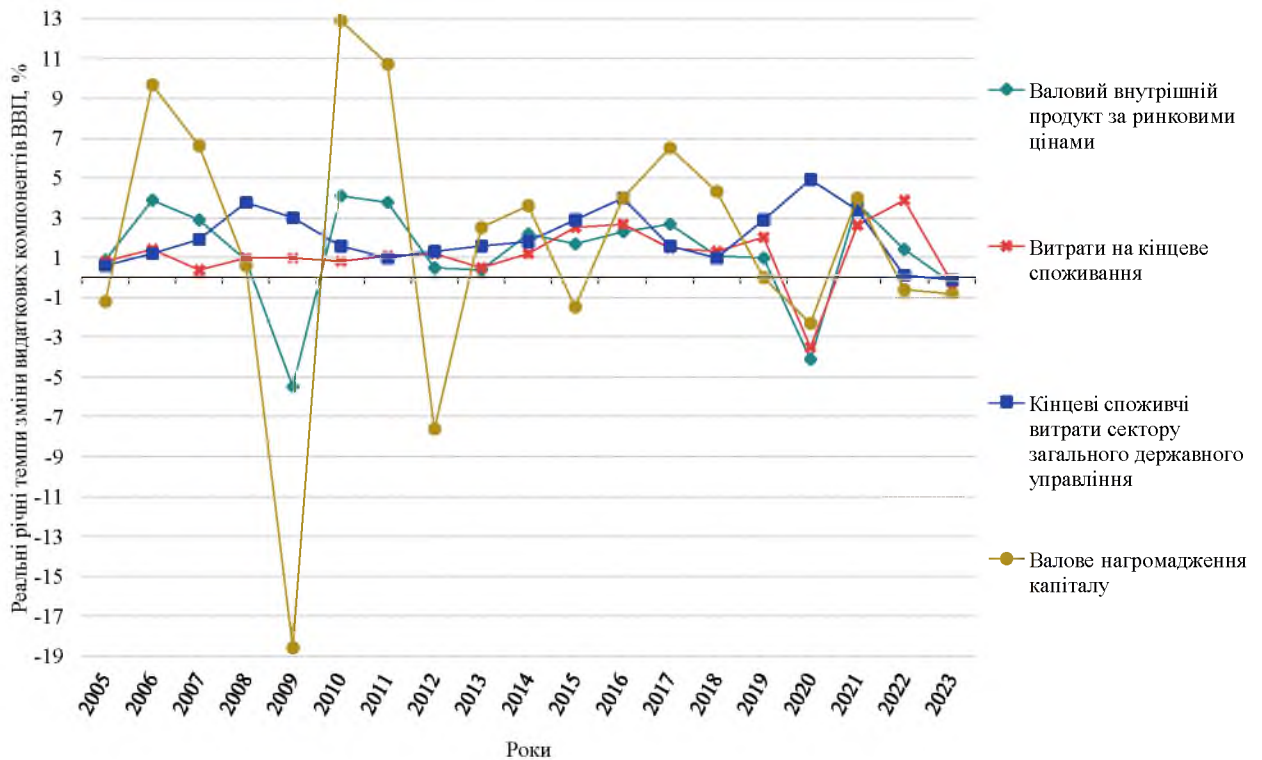

Рис. 2.4. Реальний річний темп зміни компонентів витрат ВВП Німеччини, 2005 – 2023 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Валове нагромадження капіталу відзначався високою волатильністю. У 2007 р. зростання сягнуло 9,7 %, але в 2009 р. було зафіксовано різке падіння до 18,6 %. Відновлення у 2010 – 2011 рр. на 12,9 % та 10,7 % відповідно змінилося нестабільними коливаннями у наступні роки. У 2020 р. показник знову знизився на 4,0 % порівняно з попереднім роком, але зріс у 2021 р. (+4,0%), тоді як у 2023 р. зафіксовано спад на 0,8 %.

Експорт товарів і послуг демонстрував стійке зростання у 2010 р. на 14,1 % після кризового падіння у 2009 р. на 14,5 %. У 2020 р. експорт знизився на 9,5 %, але в 2021 р. значно зріс – на 10,0 %. У 2023 р. експорт скоротився на 0,3 %. Імпорт мав подібну динаміку, але зі значними коливаннями, включаючи спад у 2020 р. (-8,1 %) та зростання у 2021 р. (+9,0 %).

Таким чином, у Німеччині спостерігається значна роль державного сектора у підтримці споживання та стабілізації економіки. Валове нагромадження капіталу залишається нестабільним, що може впливати на довгострокове зростання. Експорт є ключовим драйвером економіки, але останні тенденції свідчать про зменшення темпів його зростання.

У поточних цінах споживчі витрати домогосподарств і некомерційних організацій, що обслуговують домогосподарства, склали 52,7 % ВВП Німеччини у 2023 р. Частка валового капіталу становила 21,7 %, а загальних державних витрат – 21,6 %. Частка зовнішнього балансу товарів і послуг становила 4,0 % (рис. 2.5).

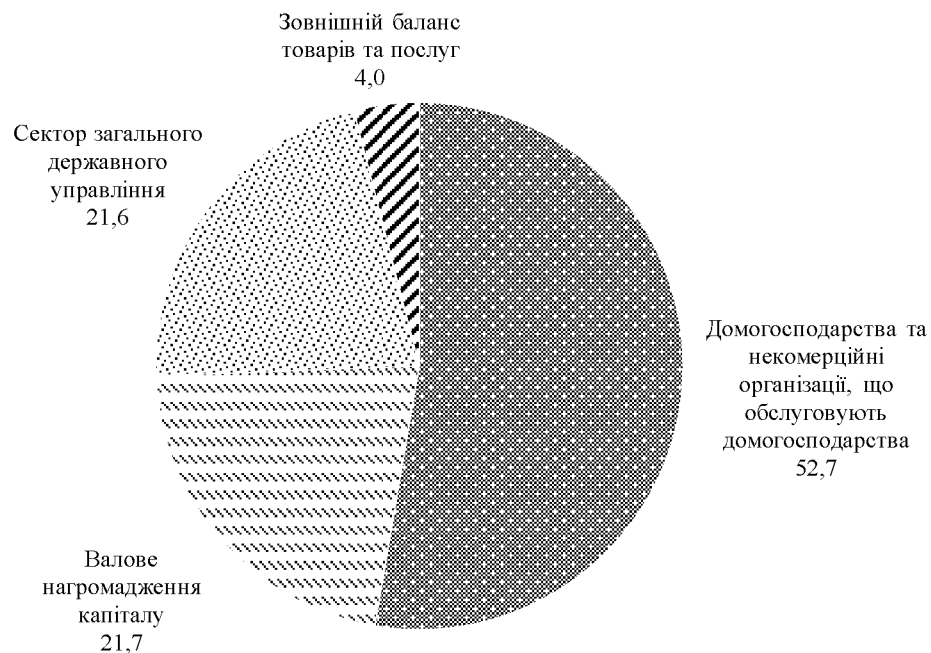

Рис. 2.5. Витратні компоненти ВВП у поточних ринкових цінах Німеччини, 2023 р., % від ВВП

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Серед країн ЄС спостерігалися значні відмінності в інтенсивності інвестицій (рис. 2.6). Це може частково відображати різні етапи економічного розвитку, а також динаміку зростання за останні роки, зокрема вплив COVID-19 і кризи вартості життя. У 2023 р. валове нагромадження основного капіталу

(у поточних цінах) як частка ВВП становило 22,2 % в ЄС і майже стільки ж (22,1%) в єврозоні. Найвищим він був у Чехії (27,0 %), Румунії (26,9 %), Естонії (26,6 %) та Угорщині (26,3 %), найменша частка – у Греції (13,9 %). У Німеччині даний показник склав 21,9 % ВВП.

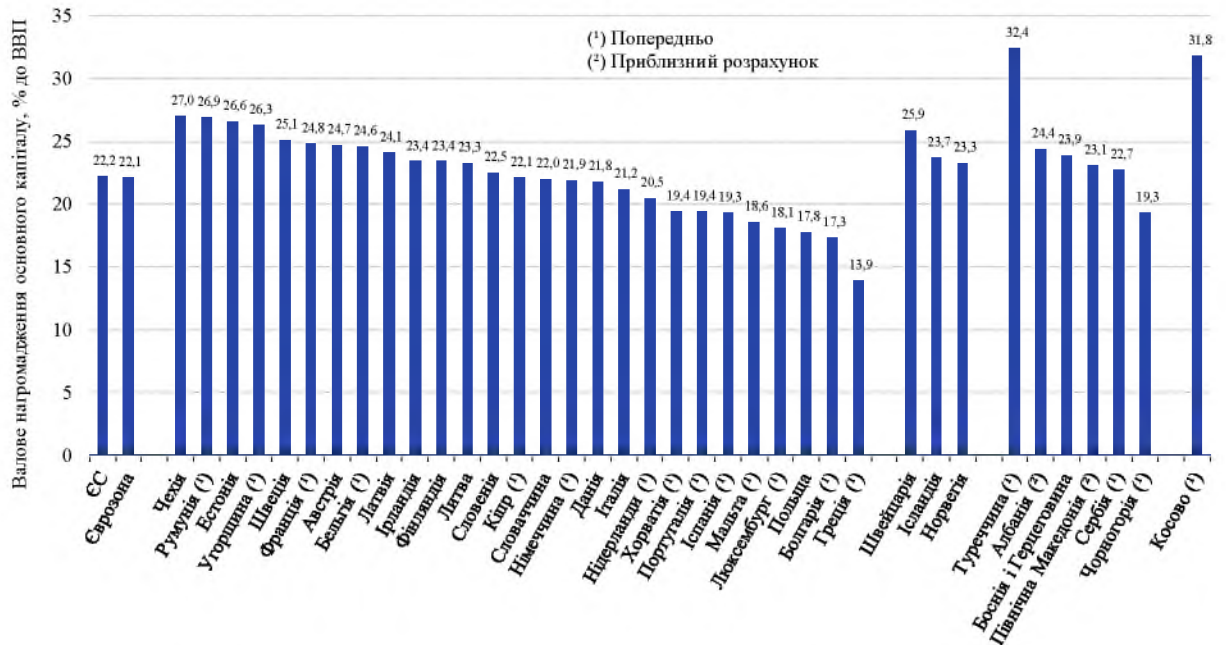

Рис. 2.6. Валове нагромадження основного капіталу в поточних ринкових цінах, 2023 р. (% від ВВП)

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Переважна більшість інвестицій в ЄС була зроблена приватним сектором.

У 2022 р. інвестиції бізнесу у Німеччині становили 12,5 % ВВП, тоді як еквівалентні показники для інвестицій домогосподарств і державного сектору становили 7,0 % і 12,5 % відповідно.

Аналіз ВВП Німеччини з боку доходу показує, що розподіл між факторами виробництва доходу, отриманого в результаті виробничого процесу, відбувався за рахунок оплати праці працівників (рис. 2.7). Ця форма доходу становила 52,3 % ВВП у поточних ринкових цінах у 2023 р. Частка валового операційного прибутку та змішаного доходу становила 38,9 % ВВП. Для податків на виробництво та імпорт за вирахуванням субсидій частка склала 8,8 % ВВП.

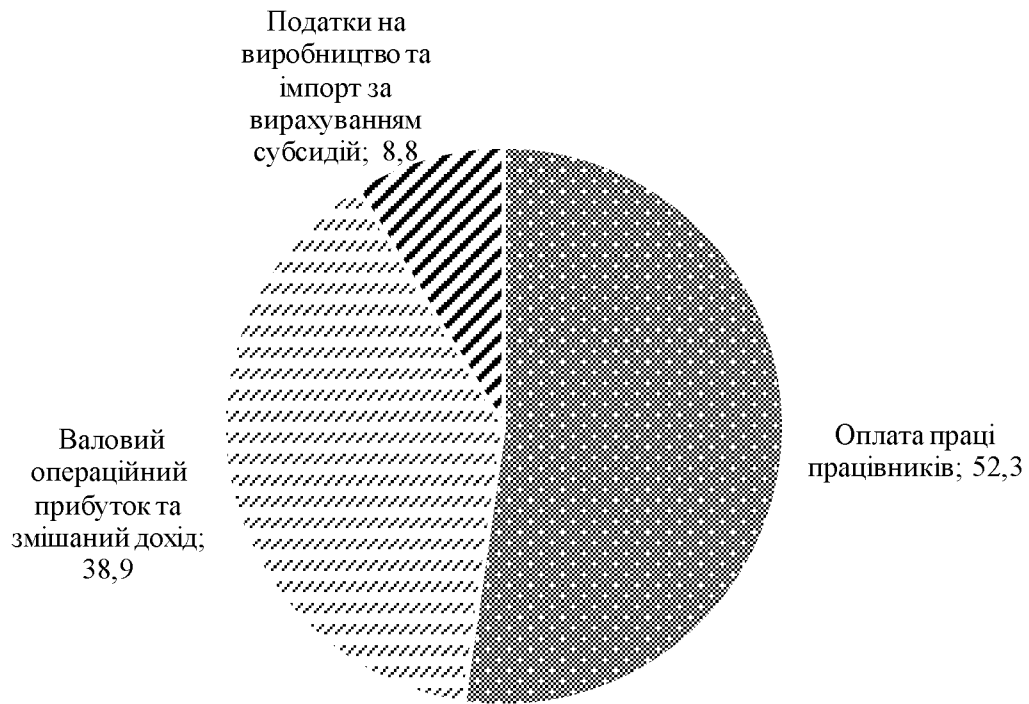

Рис. 2.7. Розподіл доходу за поточними ринковими цінами у Німеччині, 2023 р., % від ВВП

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.Ошибка! Источник ссылки не найден.]

До 2011 р. сукупні доходи в Німеччині відновилися після втрат, зазнаних під час світової фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 рр.

Зростання оплати праці працівників спостерігалось майже щорічно з 2010 по 2023 р., що свідчить про стабільне підвищення рівня доходів найманих працівників. У 2009 р. оплата праці скоротилася на 0,6 %, однак у наступному десятилітті зростала майже кожного року, за винятком 2020 р. (-0,3 %) через кризу, спричинену пандемією COVID-19. У 2021 р. зафіксовано відновлення на 3,6 % порівняно з попереднім роком, а в 2023 р. темпи зростання суттєво прискорилися до 6,8 %.

Валовий операційний профіцит та змішаний дохід після спаду у 2009 р. на 8,9 %, доходи відновилися у 2010 р (+8,0 %) і демонстрували зростання майже щорічно. У 2020 р. знову спостерігалось скорочення (-1,0 %), проте в 2021 р. показник відновився (+10,2 %) і зберіг позитивну динаміку до 2023 р. (+7,7 %).

Дохід від податків на виробництво та імпорту був нестабільним, зокрема різко знизився у 2009 р. на 2,7 %. Після значного спаду у 2020 р. на 19,5 % внаслідок пандемії доходи відновилися у 2021 р. (+9,7 %) та досягли максимального рівня у 2022 р – 20,5 %. У 2023 р. спостерігалось скорочення на 6,9 %.

Отже, відновлення податкових доходів після пандемії підтверджує активізацію економічної діяльності, хоча різке скорочення у 2023 р. вимагає аналізу чинників.

Витрати на споживання домогосподарств становили щонайменше половину ВВП у 2023 р. в 17 країнах ЄС; ця частка була найвищою в Греції (66,9 %). Натомість найнижчим він був в Ірландії (26,6 %) та Люксембурзі (29,9 %). Незважаючи на низьку частку споживчих витрат домогосподарств у ВВП, що спостерігається в Люксембурзі, тут спостерігався найвищий рівень витрат на душу населення, навіть після поправки на різницю в рівнях цін між країнами ЄС (26 806 ПКС на жителя) (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Споживчі витрати домогосподарств ЄС та Німеччини,
2005 – 2023 рр.**

Країни	У % до ВВП у поточних ринкових цінах							На одного жителя (ПКС), 2023 р.	Євро на одного жителя, середньорічні темпи зміни, % на рік	
	2005	2010	2015	2020	2021	2022	2023		2005-2019	2019-2023
ЄС	54,4	54,4	52,7	50,2	49,5	50,9	51,0	19185	0,8	0,2
Німеччина	55,0	53,5	51,5	48,6	47,8	49,6	49,3	21363	1,0	-0,8

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

У Німеччині частка споживчих витрат у 2023 р. порівняно з 2005 р. скоротилася з 55,0 % до 49,3 %. Середні споживчі витрати домогосподарств на одного жителя в ПКС у 2023 р. на 11,4 % перевищує середній рівень по ЄС.

Аналіз реальних змін середніх витрат на споживання на душу населення в євро (на основі ланцюгового індексу обсягу) за період 2005 –2019 рр. показує, що було зафіксовано зростання в середньому на 1,0 % на рік, однак

протягом 2019 – 2023 рр. спостерігається скорочення витрат на в середньому на 0,8 % на рік.

2.2. Тенденції розвитку ключових галузей економіки Німеччини

Структурні зміни в Німеччині є, принаймні частково, результатом таких явищ, як технологічні зміни, зміни відносних цін, аутсорсинг і глобалізація, що часто призводить до виробничої діяльності та деяких послуг (тих, які можна надавати дистанційно, наприклад онлайн або через кол-центри) переміщуються в регіони з нижчою вартістю робочої сили, як у межах ЄС, так і за його межами. Крім того, на кілька видів діяльності особливо вплинула глобальна фінансово-економічна криза та її наслідки, криза COVID-19 та/або криза вартості життя; будь-яке відновлення після останніх криз було нерівномірним, якщо аналізувати з точки зору розвитку реальної валової доданої вартості за видами діяльності.

У 2023 р. найбільше підприємств було задіяно в сфері торгівлі (16,7 % від загальної кількості), ніж в будь-якому іншому секторі бізнесової економіки Німеччини (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Розподіл підприємств у межах бізнес-економіки, %, частка від загальної кількості підприємств Німеччини, 2023 р.

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Фактично, лише три інші сектори мали частку понад 10 %: професійна, наукова та технічна діяльність (15,0 %) і будівництво (12,0 %). На протилежному кінці спектра були три види діяльності, кожен з яких становив до 1,0 % від загальної кількості підприємств у бізнесовій економіці Німеччини у 2023 р.: гірничодобувна промисловість і розробка кар'єрів; водопостачання, каналізація, поводження з відходами та рекультивация; ремонт комп'ютерів, побутових виробів і предметів особистого вжитку.

Аналіз валової доданої вартості є важливим інструментом для оцінки економічної ефективності та внеску різних секторів економіки. Окрім того, аналіз валової доданої вартості дозволяє оцінити продуктивність праці, виявити структурні зміни в економіці та їхній вплив на національне виробництво і ВВП (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Структура валової доданої вартості Німеччини, 2005 – 2023 рр.,
у % від загальної валової доданої вартості**

Галузі економіки	Роки							
	2005	2010	2015	2019	2020	2021	2022	2023
Сільське, лісове та рибне господарство	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8
Промисловість (крім будівництва)	24,7	25,1	25,5	25,6	24,9	25,2	24,5	24,2
Будівництво	3,8	3,5	3,3	3,1	3,3	3,0	2,6	2,6
Гуртова та роздрібна торгівля, транспорт, розміщення та організація харчування	16,6	16,1	16,4	17,0	16,3	15,8	16,4	16,1
Інформація та зв'язок	4,7	5,5	6,6	7,5	7,7	8,1	8,0	8,2
Фінансова та страхова діяльність	5,3	4,9	4,8	4,3	4,6	4,7	4,3	4,3
Операції з нерухомим майном	11,1	11,2	11,0	10,2	10,7	10,5	10,5	10,6
Професійна, наукова та технічна діяльність; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	10,8	10,6	10,7	11,0	11,0	11,5	11,7	11,7
Державне управління й оборона, освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	18,0	18,3	17,5	17,4	18,0	17,6	18,0	18,2
Мистецтво, розваги та відпочинок; інша діяльність у сфері надання послуг; діяльність домашніх і позатериторіальних організацій та органів	4,1	4,0	3,5	3,3	2,9	2,8	3,2	3,2

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Виходячи з даних, наведених у табл. 2.3, можна зробити наступні висновки. Частка сільського, лісового та рибного господарства протягом досліджуваного періоду залишається стабільною – 0,7 – 0,8 %, що свідчить про невелике значення цієї галузі у структурі економіки.

На промисловість припадає 24,2 % частки валової доданої вартості економіки країни. Частка будівництва також зменшилася з 3,8 % у 2005 р. до 2,6 % у 2023 р.

Частка гуртової і роздрібною торгівлі, транспорту, розміщення і харчування незначно коливається між 15,8 % і 17 %, у 2023 р. становить 16,1 %, що свідчить про стабільний внесок цієї галузі в економіку.

Найбільше зростання серед галузей демонструє сектор інформації та зв'язку з 4,7 % у 2005 р. до 8,2 % у 2023 р. Ця динаміка свідчить про цифровізацію економіки та важливість інформаційно-технологічного сектору.

Спостерігається скорочення фінансової та страхової діяльності з 5,3 % до 4,3 %, що може бути пов'язано зі змінами у фінансовому секторі, включаючи регуляторні обмеження.

Частка операцій з нерухомим майном трохи зменшилася з 11,1 % до 10,6 % у 2023 р., але залишається суттєвою.

Також відмічається зростання частки доданої вартості професійної, наукової і технічної діяльності з 10,6 % у 2005 р. до 11,7 % у 2023 р., що свідчить про підвищення ролі знань та інновацій у сучасній економіці.

Державне управління, освіта, охорона здоров'я забезпечує стабільний внесок у валову додану вартість Німеччини – 18,2 %.

Частка доданої вартості галузі мистецтва, розваг та інших послуг є незначною і демонструє певне зменшення – з 4,1 % у 2005 р. до 3,2 % у 2023 р.

Таким чином, у структурі валової доданої вартості Німеччини домінують промисловість, державне управління, освіта, охорона здоров'я, а також торгівля й транспорт. Сектор інформації та зв'язку показує найбільший

ріст, підтвержуючи значення технологічного розвитку. Зменшення частки промисловості, будівництва та фінансової діяльності може свідчити про поступову трансформацію економіки у бік послуг та інновацій. Ці зміни відповідають загальносвітовим трендам розвитку розвинених економік.

Розглянемо більш детально динаміку розвитку основних секторів економіки Німеччини.

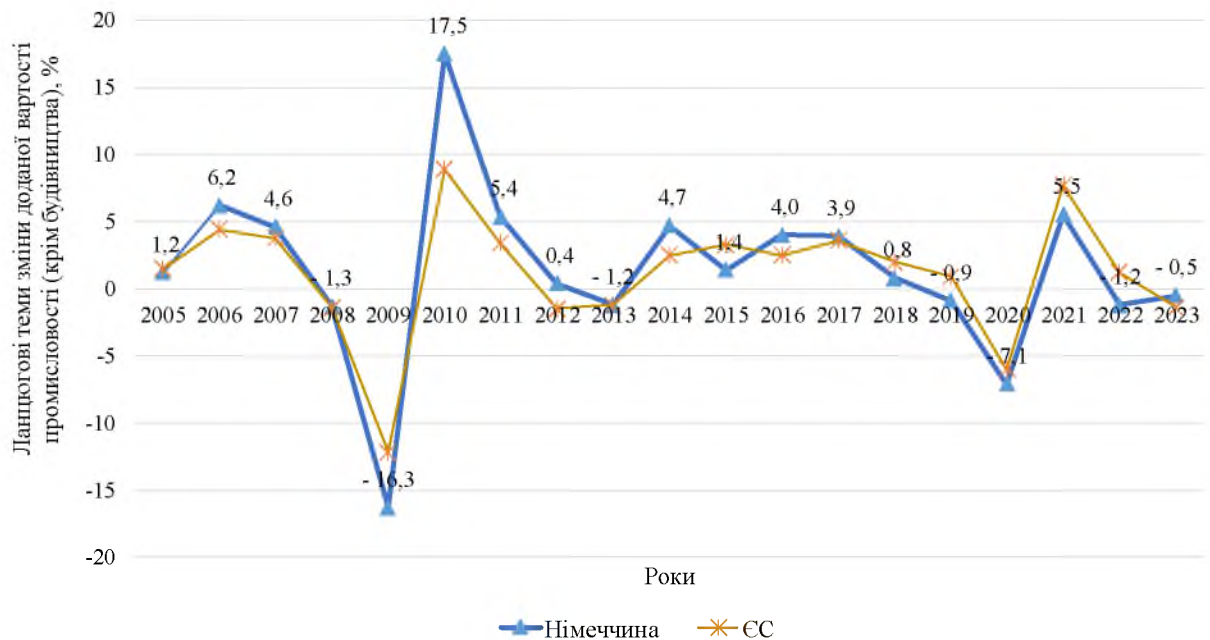

Рис. 2.9. Динаміка доданої вартості промисловості у Німеччині та ЄС, 2005 – 2023 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Промислове виробництво в Німеччині демонструвало зростання до 2008 р., коли вперше спостерігалось незначне скорочення на 1,3%, але у 2009 р. відбулося суттєве падіння на 16,3 % через вплив глобальної фінансово-економічної кризи. Після цього спостерігалось стрімке відновлення у 2010 та 2011 рр., коли промислове виробництво зросло загалом на 22,9 %. У 2012 – 2013 рр. темпи розвитку сповільнилися, і в окремі роки було зафіксовано спад. З 2014 по 2018 рр. промисловість демонструвала помірне, але стабільне зростання. Пік припав на 2016 р. (+4 %), після чого у 2020 р. було зафіксовано спад на 7,1 % через пандемію COVID-19. Проте в 2021 р.

відбулося значне відновлення зростання (+5,5 %). Після цього у 2022 р. зростання припинилося, а в 2023 р. спостерігалось скорочення на 0,5 %. Загалом, до 2023 р. промислове виробництво в Німеччині зросло на 24,1 % порівняно з рівнем 2005 року.

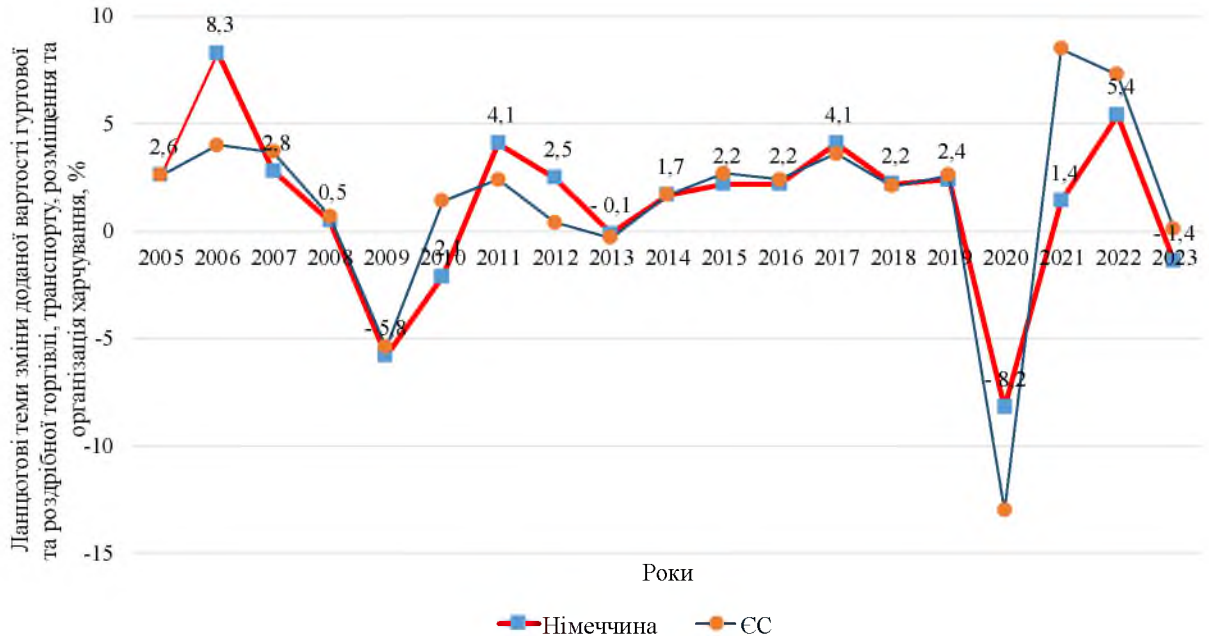

Рис. 2.10. Динаміка доданої вартості гуртової та роздрібною торгівлі, транспорту, розміщення та організації харчування у Німеччині та ЄС, 2005 – 2023 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Динаміка доданої вартості в секторах гуртової та роздрібною торгівлі, транспорту, розміщення та організації харчування в Німеччині демонструє кілька ключових тенденцій, що можна порівняти із загальними економічними коливаннями в ЄС. З 2005 до 2008 рр. зростання в цих секторах було відносно стійким, хоча і з деякими варіаціями. У 2009 р. спостерігається різке падіння на 5,8 %, яке, відображає вплив світової фінансової кризи. Після 2009 р. економіка Німеччини поступово відновлюється. Між 2012 і 2019 рр. спостерігаються незначні коливання зростання, зокрема спад у 2013 р. (-0,1 %), але загалом сектор продовжував розвиватися. Найбільший спад відбувся у 2020 р. на 8,2 %, що чітко співвідноситься з глобальною пандемією

COVID-19 та заходами стримування, що мали значний негативний вплив на ці сектори. Починаючи з 2021 р., спостерігається стійке відновлення, зокрема збільшення на 5,4 % у 2022 р., однак у 2023 р. знову фіксується невелике зниження (-1,4 %). Загальна збільшення суми доданої вартості даного сектору за 2005 – 2023 рр. становить 23,0 %.

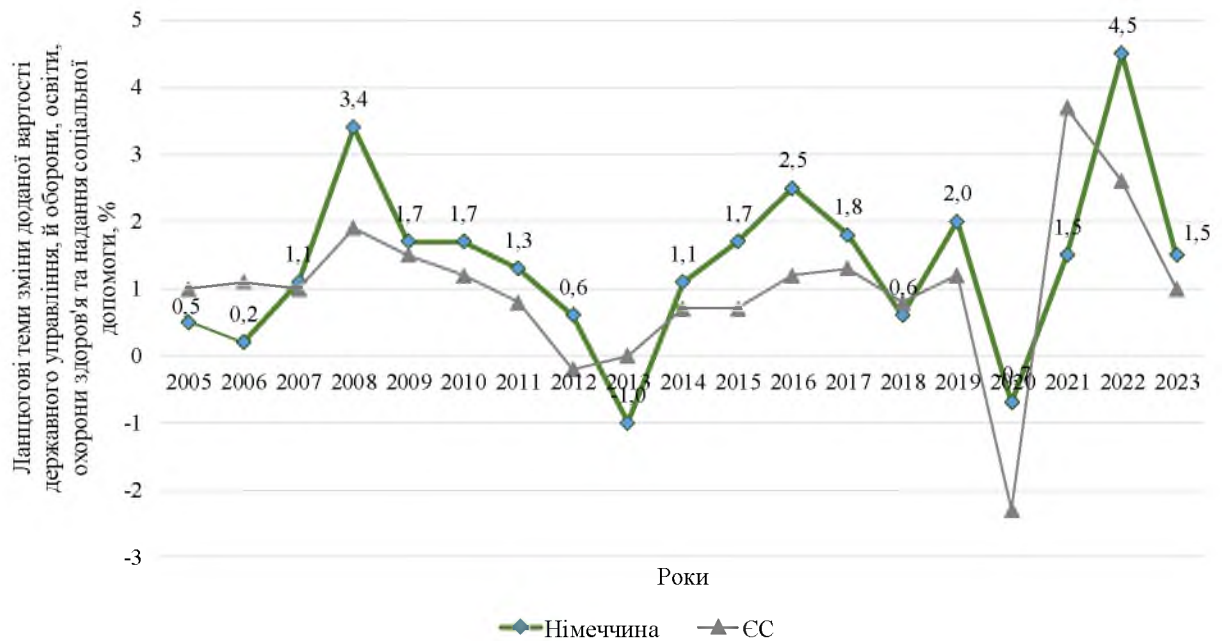

Рис. 2.11. Динаміка доданої вартості державного управління й оборони, освіти, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги у Німеччині та ЄС, 2005 – 2023 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Додана вартість у сфері державного управління, оборони, освіти, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги в Німеччині демонструвала майже безперервне зростання протягом 2005 – 2019 рр. Найвищі темпи зростання зафіксовано у 2008 р. на 3,4 % і 2009 р. – на 1,7 %, проте у 2012 р. спостерігалось уповільнення до 0,6 %, а у 2013 р. – зниження на 1,0 %. У 2020 р., під впливом пандемії COVID-19, показник скоротився на 2,6 %, що стало найбільшим спадом за аналізований період. Однак у 2021 р. відбулося швидке відновлення (+3,7 %), яке продовжилося стабільним зростанням у

2022 р. (+2,6 %) та 2023 р. (+1,5 %). Загалом за період 2005 – 2023 рр. додана вартість у зазначеній сфері в Німеччині зросла на 28,6 %, демонструючи загальну стійкість до зовнішніх економічних викликів.

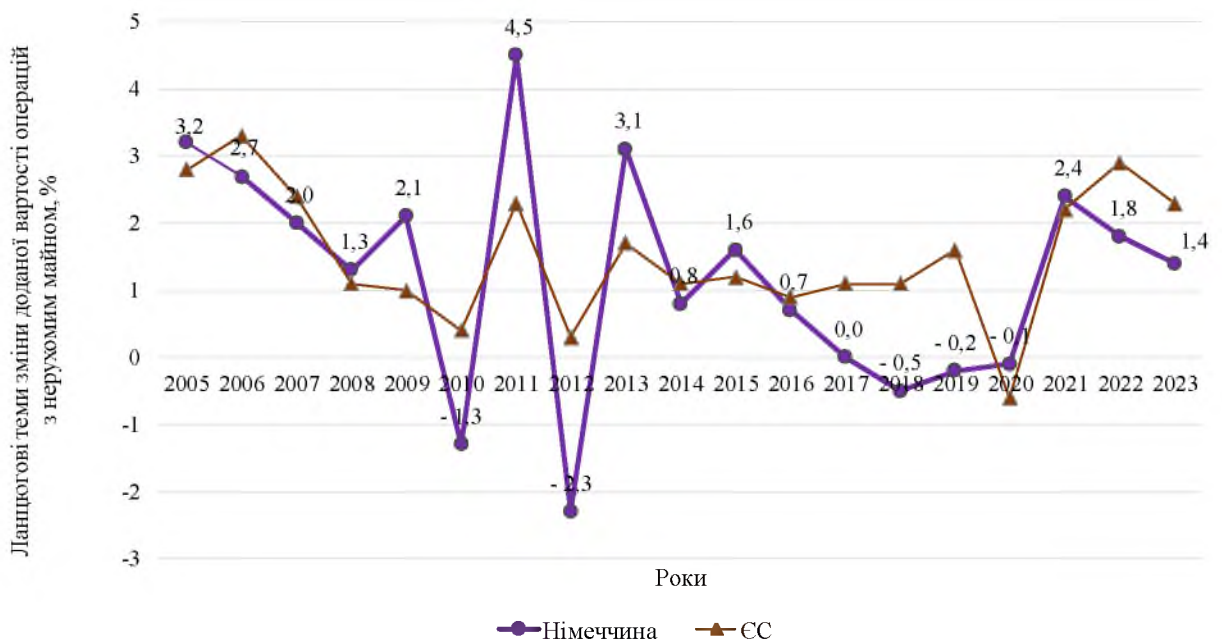

Рис. 2.12. Динаміка доданої вартості операцій з нерухомим майном у Німеччині та ЄС, 2005 – 2023 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Динаміка доданої вартості операцій з нерухомістю в Німеччині протягом аналізованого періоду показала стабільне зростання з деякими коливаннями. Після початкового зростання до 2008 р., в 2009 р. спостерігалось падіння на 1,3 % через фінансову кризу, за яким у 2010 р. відбулося відновлення на 4,5 %. Протягом 2012 – 2019 рр. темпи зростання були помірними, а 2020 р. показав спад на 0,1 % через пандемію. У 2021 р. почалося відновлення (2,4 %), яке продовжилось у 2022 і 2023 рр. з темпами 1,8 % і 1,4 %. Загалом у 2023 р. обсяг операцій з нерухомістю був на 21,6 % вищим, ніж у 2005 р.

Динаміка доданої вартості професійної, наукової та технічної діяльності, а також діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування в Німеччині за 2005 – 2023 рр. показала стале зростання з деякими

коливаннями (рис. 2.13). У 2009 р. спостерігалось значне падіння на 10,1 %, яке було компенсоване відновленням у наступні роки, досягнувши зростання на 4,1 % у 2010 р.

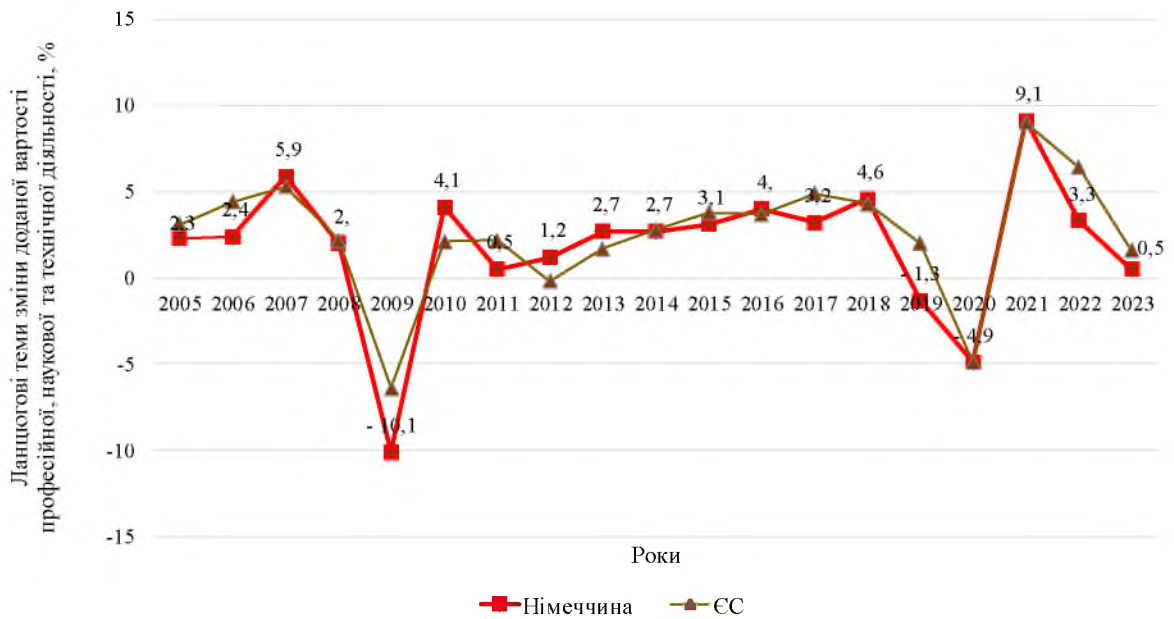

Рис. 2.13. Динаміка доданої вартості професійної, наукової та технічної діяльності; діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування у Німеччині та ЄС, 2005 – 2023 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.]

У 2012 р. зростання майже не спостерігалось (0,5 %), але в подальші роки відновлення продовжувалося стабільними темпами. У 2020 р. відбулося падіння на 4,9 %, ймовірно через пандемію, однак у 2021 р. галузь відновилася з сильним зростанням на 9,1 %, яке продовжувалося у 2022 та 2023 рр. із зростанням на 3,3 % та 0,5 % відповідно. Загалом, за аналізований період обсяг виробництва в цій галузі зріс на 36,3 %, що свідчить про стабільне зростання, хоча й зі значними коливаннями в окремі роки.

Галузь інформації та зв'язку в Німеччині демонструвала значне зростання майже кожного року протягом досліджуваного періоду, з єдиним скороченням на 1,6 % у 2009 р. Найбільше зростання відбулося в 2007 р. – на 13,0 %, після чого спостерігалися помірніші темпи зростання. У 2020 р., попри пандемію, галузь зазнала лише незначного спаду на 1,0 %, а вже в 2021 р.

відновилася на 8,6 %. У 2023 році галузь зростає на 3,7 %. Загалом, обсяг інформаційно-комунікаційної діяльності збільшився більш ніж у два рази (у 2,2 рази) за 2005 – 2023 рр., що свідчить про стабільний розвиток і зростання важливості цієї сфери в економіці країни.

Валова операційна рентабельність є показником прибутковості. Вона визначається як відношення валового операційного надлишку до загального обороту (рис. 2.14).

Рис. 2.14. Валова операційна ставка в бізнес-економіці Німеччини, 2022 р., %

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Найвищі показники валової операційної рентабельності в бізнес-економіці Німеччини у 2022 р. були у сфері операцій з нерухомістю (44,5 %) та у сфері мистецтво, розваг і відпочинку (34,4 %). Найнижчий показник спостерігався у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря (4,4 %).

Рівень інвестицій – це співвідношення валових інвестицій у матеріальні необоротні активи до створеної доданої вартості. Він відображає інвестиції підприємств у матеріальні активи, такі як обладнання, у порівнянні зі створеною доданою вартістю під час виробничих процесів підприємств.

Високий рівень інвестицій може свідчити про те, що підприємства мають намір розширити та/або модернізувати свої виробничі потужності.

Деякі з найвищих рівнів інвестицій у 2022 р. були зафіксовані у капіталомістких видах діяльності. Це, зокрема, стосувалося діяльності зі збирання, очищення та постачання води (48,4 %), каналізації (49,8 %), іншого добування корисних копалин і кар'єрів (21,1 %), діяльності зі збору, обробки та видалення відходів (17,5 %).

Серед розподілів, які входять до дистрибутивної торгівлі та інших ринкових послуг, у Німеччині у 2022 р. зафіксували найвищий рівень інвестицій у діяльність з операціями з нерухомістю (112,1 %), оренда та лізингова діяльність (77,8 %), бібліотеки, архіви, музеї та інші культурні заходи (51,5 %).

До показників економічного розвитку країни також належить оцінка ділової активності бізнесу. У Німеччині переважає частка закритих підприємств порівняно з новоутвореними. Так, у 2022 р. у кількість створених підприємств становила 7,98 % відсотках до кількості активних підприємств, тоді як частка ліквідованих підприємств становила 8,67 % **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Хоча динаміка бізнесу має важливе значення для загальної ефективності економіки в цілому, вирішальним аспектом для окремих підприємців та найманих працівників є виживання та розвиток їхнього бізнесу. Кількість зайнятих на підприємствах, яким виповнився 1 рік, в Німеччині у 2021 р. була на 46,4 % більшою, ніж на тих самих підприємствах у рік їхнього народження, що на 9,4 % перевищує середній показник ЄС. Для підприємств, яким у 2021 р. виповнилося 5 років, зростання зайнятості становило 96,3 %, тоді як в ЄС даний показник становив 88,7 % **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Створення підприємств і подальше зростання бізнесу можуть мати значний вплив на зайнятість. У 2022 р. швидкозростаючі підприємства (підприємство, яке на початку досліджуваного періоду мало щонайменше 10 працівників і чия кількість працівників зростала в середньому більш ніж на 10% на рік протягом 3-річного періоду) становили 8,7 % від усіх підприємств

із 10 і більше працівниками в економіці бізнесу Німеччини. Такі підприємства були особливо поширені в секторі інформації та зв'язку (17,7 %), освіта (11,9 %), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (10,4 %), професійна, наукова та технічна діяльність (10,4 %), тоді як на іншому кінці діапазону найнижча частка була у сфері гірничодобувної промисловості і розробки кар'єрів (4,7 %) [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Витрати бізнесу на дослідження та розробки (R&D) становлять важливу частину внутрішніх R&D. На відміну від глобальних конкурентів, таких як Японія чи Сполучені Штати, бізнес-витрати на R&D є відносно низькими в ЄС. Тим не менш, на підприємницький сектор зазвичай припадає найвища частка валових внутрішніх витрат на R&D порівняно з вищою освітою, державним і приватним некомерційними секторами. За винятком незначного скорочення у 2020 р., витрати бізнесу Німеччини на дослідження та розробки постійно зростали (у поточних цінах) між 2015 та 2023 рр. Загалом витрати бізнесу на дослідження та розробки зросли на 45,5 % протягом періоду, що розглядається, сягнувши 88,7 млрд. євро, що становить 35,0 % витрат ЄС [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Серед країн ЄС у 2022 році компанії Швеції, Бельгії, Данії, Австрії, Німеччини та Фінляндії витратили найбільше на дослідження та розробки на душу населення; вони також мали найвищий загальний рівень інтенсивності R&D (витрати на R&D відносно ВВП). Витрати бізнес-підприємств на дослідження та розробки в ЄС у 2023 р. становили в середньому 525 євро на жителя, у тому числі в Німеччині – 1051 євро.

В останні десятиліття через глобалізацію витрати на R&D дедалі більше інтернаціоналізуються. Це може мати переваги для економік приймаючих країн, а також для транснаціональних компаній, які проводять дослідження за кордоном, особливо з точки зору передачі знань. У промисловості та будівництві на іноземні підприємства припадало 17,9 % всіх внутрішніх

витрат на R&D у 2021 р., національні підприємства здійснили 82,1 % внутрішніх витрат на R&D.

Обстеження інновацій у спільноті (Community Innovation Survey, CIS) зосереджується на основних інноваційних діяльностях підприємств і охоплює лише підприємства, в яких працює 10 і більше осіб. У 2020 році в Німеччині налічувалося 160882 таких підприємств, з яких 68,8 % (110668) вели активну інноваційну діяльність [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. У 2020 р. близько 92,5 % усіх великих підприємств (з кількістю працівників 250 і більше) в країні займалися певною формою інноваційної діяльності. Для порівняння, трохи 64,1 % всіх малих підприємств (з кількістю працівників від 10 до 49 осіб) брали участь у якійсь формі інноваційної діяльності [Ошибка! Источник ссылки не найден.Ошибка! Источник ссылки не найден.]. Частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, в промисловості становить 73,1 %, у сфері основних інноваційних послуг – 65,1 % в Німеччині, тобто була майже однаковою.

Індекс цифрової інтенсивності є складовим показником, заснованим на 12 змінних, кожна з яких оцінюється в 1 бал. Цей індекс використовується для визначення 4 рівнів цифрової інтенсивності для кожного підприємства: дуже низький, низький, високий і дуже високий. До цих 12 змінних належать використання інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ), таких як використання систем управління ресурсами підприємства (ERP) для обміну інформацією між різними функціональними підрозділами, використання соціальних медіа та технологій штучного інтелекту (AI).

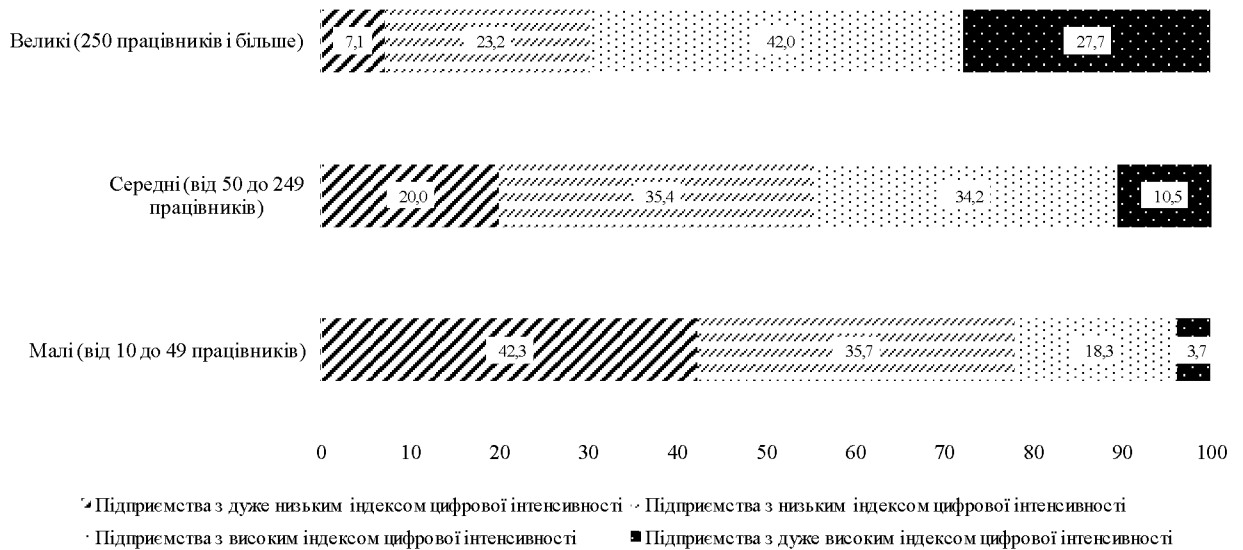

Рис. 2.15. Цифрова інтенсивність підприємств (%), частка в кожному класі розміру підприємства, ЄС, 2023 рік)

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

У 2023 р. рівень цифрової інтенсивності в Німеччині був вищим на великих підприємствах (250 і більше працівників), ніж на малих підприємствах (10 – 49 працівників). Майже половина (42,3 %) малих підприємств мала дуже низьку цифрову інтенсивність порівняно з 7,1% великих підприємств. Навпаки, 27,7 % великих підприємств мали дуже високу цифрову інтенсивність, порівняно з 10,5 % середніх підприємств (50 – 249 працівників) і 3,7 % малих підприємств.

Висновки до розділу 2

У другому розділі проаналізовано ключові аспекти економічного розвитку Німеччини в період 2005 – 2023 рр. Зокрема, оцінено динаміку та структуру валового внутрішнього продукту (ВВП), а також галузеві зміни в економіці країни.

Німеччина продемонструвала стабільне зростання економіки з окремими кризовими періодами, такими як глобальна фінансова криза 2008 – 2009 рр. та пандемія COVID-19 у 2020 р. Темпи відновлення економіки після криз були помірними. Середньорічний темп зростання ВВП у 2005 – 2023 рр.

становив 1,2 %, що відповідає середньому показнику по ЄС. Кризи значною мірою вплинули на промисловість, експорт та внутрішнє споживання, але урядові заходи стимулювання допомогли стабілізувати економіку.

У структурі економіки Німеччини домінують промисловість, торгівля, транспорт, будівництво та сектор інформаційно-комунікаційних технологій. Частка промисловості залишається значною (24,4 % у 2023 р.), що підкреслює сильну індустріальну базу країни. Водночас відмічено зростання ролі ІТ-сектору (з 4,6 % у 2005 р. до 5,4 % у 2023 р.) та соціальних послуг (18,5 %).

Експорт залишається ключовим драйвером економіки Німеччини, демонструючи значний вплив на її ВВП. Проте темпи його зростання уповільнилися в останні роки через глобальні економічні виклики, такі як порушення ланцюгів поставок та геополітична нестабільність. Імпорт також зазнав змін, зокрема через залежність від енергетичних ресурсів і вплив цінових коливань на ринках сировини.

Значний вплив на економічний розвиток мають державні витрати, які залишаються стабільними навіть у періоди криз. Уряд Німеччини активно інвестує у підтримку соціальної сфери, інфраструктури та трансформацію енергетичного сектору.

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ

3.1. Проблеми та перспективи економічного зростання Німеччини

Німецька модель зростання історично спиралася на глобалізацію та дешеві енергоносії, які сприяли зростанню зарплат і рівня життя. Економіка Німеччини сильно орієнтована на експорт і тісно пов'язана з ринками США та Китаю.

У 2023 р. основним експортним продуктом Німеччини були автомобілі та їх частини, які становили 17,3 % експорту. Машини (14,4 %) та хімічні продукти (9,0 %) посіли друге та третє місце, відповідно, серед найважливіших експортних статей [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Німеччина виділяється в Європі як країна, яка, безумовно, найбільше залежить від торгівлі та інвестицій з Китаєм, що різко контрастує з іншими країнами ЄС та США. Китай є четвертим за величиною напрямком експорту Німеччини, але також є найбільшим імпортним партнером країни, і це створює проблеми в контексті «зменшення ризиків» з Китаю. Сальдо торгівлі товарами Німеччини з Китаєм за останні роки стало різко негативним через постковідну інфляцію цін на імпортні товари та відновлення внутрішнього попиту (табл. 3.1).

Як свідчать дані табл. 3.1, Китай є найважливішим торговим партнером Німеччини за показниками імпорту та зовнішньоторгівельного обороту (254,2 млрд. євро). Однак зовнішньоторгівельний баланс з Китаєм є негативним і дорівнює 59,5 млрд. євро. На частку США припадає 10,0 % експорту та 7,0 % імпорту, і це є другою за рангом країною-партнером здійснення зовнішньоторговельної діяльності з позитивним торговим балансом (63,3 млрд. євро). Іншими великими торговими партнерами Німеччини були Нідерланди, Франція, Польща, Італія, Австрія, Швейцарія, Великобританія та Чехія у 2023 р.

**Рейтинг торговельних партнерів Німеччини у
зовнішній торгівлі, 2023 р.**

Ранг	Експорт		Імпорт		Зовнішньо-торгівельний оборот		Зовнішньоторговельний баланс*	
	Країна-партнер	Сума, млн. євро	Країна-партнер	Сума, млн. євро	Країна-партнер	Сума, млн. євро	Країна-партнер	Сума, млн. євро
1	США	157 929,9	Китай	156 833,7	Китай	254 180,2	Китай	-59 487,2
2	Франція	119 849,7	Нідерланди	102 777,6	США	252 530,0	США	+63 329,7
3	Нідерланди	112 045,9	США	94 600,2	Нідерланди	214 823,5	Нідерланди	+9 268,3
4	Китай	97 346,5	Польща	80 807,0	Франція	189 623,8	Франція	+50 075,7
5	Польща	90 577,2	Італія	71 238,9	Польща	171 384,2	Польща	+9 770,2
6	Італія	85 333,4	Франція	69 774,0	Італія	156 572,4	Італія	+14094,5
7	Австрія	80 378,6	Чехія	60 556,5	Австрія	134 113,5	Австрія	+26 643,7
8	Великобританія	78 433,6	Австрія	53 734,9	Швейцарія	118 533,4	Швейцарія	+15 026,2
9	Швейцарія	66 779,8	Бельгія	52 526,7	Великобританія	115 157,2	Великобританія	+41 710,0
10	Бельгія	60 746,3	Швейцарія	51 753,6	Чехія	113 437,2	Чехія	-7 675,8

*зовнішньоторгівельний баланс без визначення рангу країн-партнерів

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Таким чином, аналізуючи окремо імпорتنі та експортні потоки, два найбільші торговельні партнери демонструють певні відмінності.

Крім того, первинні доходи з Китаю, що складаються з прибутків, отриманих від німецьких прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в країні, зростають в останні роки завдяки німецьким інвестиціям на китайському ринку.

Незважаючи на те, що німецькі фірми активно намагаються протистояти торговим бар'ерам з Китаєм, ЄС як і раніше налаштований на захист своєї вітчизняної промисловості, оголосивши на початку червня 2024 р. тарифи до 50 % на китайські електромобілі (EV). Це включає середньозважене мито в 21 % на західні бренди, які виробляють електромобілі в Китаї в партнерстві з китайськими спільними підприємствами. Ці тарифи зведуть нанівець і без того невелику маржу для електромобілів, виготовлених у Китаї для експорту до ЄС [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Для ЄС та його держав-членів Німеччина є ключовим торговельним партнером: у 2023 р. Німеччина була основним пунктом призначення для

експорту товарів у 15 із 27 інших держав-членів. Чехія торгувала з Німеччиною більш ніж третиною (33 %) свого експорту, Австрія (29 %), Польща (28 %) і Мальта (27 %) також відправили дуже велику частку свого експорту до Німеччини.

Напад Росії на Україну та санкції проти росії мали значний вплив на зовнішню торгівлю Німеччини у 2022 р. Німецький експорт товарів до росії впав на 45,2 % до 14,6 млрд. євро порівняно з 2021 р. У рейтингу найважливіших країн-покупців німецького експорту росія опустилася з 15 на 23 місце в порівнянні з попереднім роком.

До другої половини року росія все ще була важливим постачальником енергоносіїв для Німеччини. Через різке зростання цін на імпорт енергоносіїв внаслідок війни в Україні імпорт Німеччини з росії у 2022 р. зріс у вартості на 6,5 % до 35,3 млрд. євро. Проте обсяг імпортованих з росії товарів скоротився на 41,5 %. У рейтингу найважливіших постачальників товарів росія опустилася з 12 на 14 місце **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Що стосується величезного профіциту торгівлі Німеччини, з 2014 р. Європейська комісія заохочувала країну віддавати перевагу динаміці внутрішнього попиту замість експорту, щоб пом'якшити існуючий «макроекономічний дисбаланс» в ЄС (відповідно до правил Комісії, країни ЄС не повинні мають активне сальдо зовнішньої торгівлі понад 6 % ВВП). Німеччина, як правило, є чистим імпортером комерційних послуг; однак останніми роками ця тенденція змінилася. У 2023 р. Німеччина мала найвищий обсяг експорту послуг (396,3 млрд. дол.) та імпорту послуг (477,4 млрд. дол.) серед країн-членів ЄС.

Конкурентоспроможність промисловості Німеччини була послаблена вищими цінами на енергоносії після вторгнення Росії в Україну в 2022 р. Відсутність дешевих російських енергоносіїв підвищила витрати на виробництво, послаблюючи перспективи виробничого сектора. Це прискорить структурний зсув Німеччини від залежності від промислової діяльності до сфери послуг, а саме до сектору бізнес-послуг. Це проблематично для

загального зростання, оскільки зростання продуктивності в сферах послуг зазвичай відстає від виробництва. За даними Інституту Ifo, німецького аналітичного центру, внесок структурних зрушень у бік сектора послуг становить 40 % уповільнення зростання за останні десятиліття **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Викопне паливо відіграє важливу роль у німецькій промисловості. У 2022 р. найважливішими енергоносіями у промисловості були природний газ (28 %), електроенергія (21 %), нафтопродукти та нафтопродукти (18%) та вугілля (15%).

Щоб покрити свої енергетичні потреби, Німеччина значною мірою покладається на іноземні країни. Частка імпорту енергоресурсів у валовій доступній енергії становила близько 64% у 2021 році – і, таким чином, була вищою за середній показник по ЄС, який становить 56%.

Перехід на відновлювані джерела енергії зменшує імпорт енергії та сприяє надійності постачання. Тому Комісія ЄС хоче збільшити частку відновлюваної енергії в ЄС до 40% до 2030 року. У 2021 році 22% валового кінцевого споживання енергії в ЄС було покрито відновлюваними джерелами **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Рівень інвестицій у Німеччині був одним із найнижчих у Західній Європі за останнє десятиліття. Уряди, які змінювали один одного, не сприймали державні витрати, натомість наголошуючи на надлишку федерального бюджету. За даними МВФ, навіть кошти, закладені в бюджеті на інвестиції, зазвичай не витрачаються через нестачу персоналу в муніципальних органах влади, тоді як подвійна бюрократична тяганина в деяких сферах (наприклад, отримання дозволів на будівництво) відлякує приватних інвесторів. Наслідки включають руйнування інфраструктури, значну напругу в залізничній мережі та повільний прогрес у впровадженні послуг електронного уряду. Гальмо федерального боргу Німеччини, яке обмежує річний структурний дефіцит федерального бюджету до 0,35 % ВВП, було відновлено в 2024 р., зменшивши

можливості для інвестицій у «зелений» перехід, цифрову інфраструктуру та оборону [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

За даними ООН, чисельність працездатного населення Німеччини скорочуватиметься в середньому на 0,6 % на рік у 2024-2050 рр., навіть швидше, ніж в Італії. За останнє десятиліття кількість робочої сили підтримали мігранти, але очікується, що потоки імміграції скоротяться в найближчі роки, оскільки основні партії запровадять більш жорстку політику. Поряд із початком хвилі виходу на пенсію серед покоління бебі-бумерів це значно послабить перспективи пропозиції робочої сили. Дефіцит робочої сили стане більш гострою проблемою в найближчі десятиліття, що збільшить податковий тягар на працююче населення для фінансування постійно зростаючих пенсійних виплат, тоді як більший попит на медичне обслуговування залучає працівників з інших, більш продуктивних галузей [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Ці виклики значні, але їх не слід перебільшувати. У рейтингу бізнес-середовища Німеччина входить до десятки найкращих бізнес-місць у світі [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Його сильна інституційна ефективність і довготривала політична стабільність підтримують інвестиції та діяльність бізнесу. Географічно він розташований у центрі ЄС, другого за величиною споживчого ринку в світі після США. Країна також є штаб-квартирою для ключових промислових кластерів, зосереджених навколо машинобудування, електротехніки, електроніки, хімікатів та виробництва автомобілів.

Німеччина також має хороші можливості для того, щоб очолити зелений перехід у Європі. Недавньою історією успіху стало рішення Tesla побудувати свою європейську гігафабрику в Берліні, столиці Німеччини, щоб скористатися перевагами високого рівня місцевих навичок і загальнорегіональних зв'язків ланцюга постачання. Останні тенденції прямих іноземних інвестицій свідчать про значне зростання зелених і цифрових проектів у Німеччині. Рекордні вісім проектів, узгоджених у 2023 р.,

перевищували 1 млрд. євро; найбільшим був напівпровідниковий завод вартістю 10 мільярдів євро в Дрездені гігантом мікросхем TSMC (Тайвань), який отримав державні субсидії та субсидії ЄС. Також для Німеччини з'являється все більше можливостей для розвитку своєї інфраструктури для стартапів та штучного інтелекту (ШІ), щоб краще утримувати таланти в новонародженій сфері ШІ [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

В енергетичному секторі до 160 млрд. євро у федеральному бюджеті Німеччини виділено на водневу інфраструктуру. Хоча це ще не перевірено в масштабах, це має потенціал для перспективних енергоємних галузей Німеччини, таких як сталеплавильні та алюмінієві печі, які раніше покладалися на імпорт дешевого природного газу. Крім того, Механізм регулювання кордонів викидів вуглецю (CBAM) ЄС планується повністю набути чинності в 2026 р., що зробить виробництво енергії в ЄС більш економічно життєздатним, особливо для відновлюваних джерел енергії. У середньостроковій перспективі це також може допомогти привести витрати на енергію в Німеччині до рівня її конкурентів.

Німецькі політики й аналітики очікували, що поточного року динаміка економіки Німеччини буде позитивнішою, ніж у 2023 р., але все вказує на погіршення ситуації.

Очікується, що економічна активність у Німеччині впаде на 0,1 % у 2024 р. (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Прогнозні показники розвитку Німеччини на 2024 – 2026 рр.,
ланцюгові індекси у %**

Індикатори	2024 рік	2025 рік	2026 рік
Зростання ВВП, %	-0,1	0,7	1,3
Інфляція, %	2,4	2,1	1,9
Безробіття, %	3,3	3,3	3,4
Сальдо державного управління, % ВВП	-2,2	-2,0	-1,8
Валовий державний борг, % ВВП	63,0	63,2	62,8
Баланс поточного рахунку, % ВВП	7,1	6,8	6,5

Джерело: побудовано автором за [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Висока невизначеність негативно впливає на споживання та інвестиції, а перспективи торгівлі погіршилися через зниження світового попиту на промислові товари. У майбутньому внутрішній попит має підвищитися завдяки зростанню реальної заробітної плати. Очікується, що це сприятиме відновленню зростання ВВП до 0,7 % у 2025 р. та 1,3 % у 2026 р. Очікується, що державний дефіцит зменшиться, а частка державного боргу стабілізується на рівні близько 63 % ВВП.

Протягом 2024 р. економіка Німеччини продовжує відчувати труднощі. У першому півріччі вона впала на 0,2 % порівняно з першим півріччям попереднього року. Слабкий внутрішній і зовнішній попит на виробничі товари в поєднанні з високою невизначеністю вплинув на інвестиції в обладнання. Крім того, будівельний сектор зазнав нестачі робочої сили та слабого внутрішнього попиту. На фоні низьких споживчих настроїв рівень заощаджень зріс. Таким чином, приватне споживання не сприяло економічному зростанню, незважаючи на збільшення реального наявного доходу. Однак, за оцінками, споживання домогосподарств відновилося в третьому кварталі 2024 р. Разом із подальшим зростанням державного споживання це, за оцінками, підвищило реальний ВВП на 0,2 % порівняно з попереднім кварталом. Загалом очікується, що реальний ВВП скоротиться на 0,1 % у 2024 р. Після зниження на 0,3 % у 2023 р. це буде другий рік поспіль з негативним зростанням **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

З очікуваним подальшим послабленням інфляції реальні доходи домогосподарств продовжать відновлюватися. Таким чином, очікується, що приватне споживання продовжуватиме зростати, хоча й повільними темпами. Очікується, що пом'якшення монетарної політики та пов'язані з цим менші витрати на фінансування сприятимуть відновленню інвестицій протягом прогнозованого періоду. Будівництво має відновити зростання на початку 2025 р. завдяки відновленню попиту на житло та інфраструктуру, про що вже свідчить відновлення замовлень, а також іпотечних кредитів. У відповідь на

збільшення податкових пільг для інвестицій у 2025 р., оголошене в липні 2024 р., очікується, що інвестиції в обладнання відновляться. Загалом прогнозується, що внутрішній попит знову стане основним рушієм економічного зростання у 2025 та 2026 рр. Оскільки очікується, що витрати на енергоносії залишатимуться значно вищими за рівень до пандемії, вони й надалі впливатимуть на економічну конкурентоспроможність енергоємних галузей. Таким чином, очікується, що внесок у зростання чистого експорту буде дещо негативним у 2025 р. та загалом нейтральним у 2026 р., незважаючи на покращення попиту з боку основних торгових партнерів Німеччини. Очікується, що профіцит рахунку поточних операцій залишатиметься високим, але все ще нижчим рівня до пандемії. Загалом прогнозується зростання до 0,7 % у 2025 р. та до 1,3 % у 2026 р. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

З січня по вересень 2024 року ситуація на ринку праці дещо погіршилася через стагнацію економічного виробництва. Попит на робочу силу ослаб, а кількість вакансій скоротилася на 23 % порівняно з аналогічним періодом минулого року до 1,3 млн у 2024-му кварталі 2024 року. Оскільки зростання зайнятості сповільнилося, рівень безробіття зріс на 0,5 в.п. порівняно з аналогічним періодом минулого року до 3,5 % до вересня 2024 р. Очікується, що погіршення ситуації на ринку праці буде стримано, оскільки економічне зростання відновиться, а старіння населення продовжує обтяжувати пропозицію робочої сили. Зростання номінальної заробітної плати сповільнювалося, але в міру того, як інфляція знизилася, реальна заробітна плата зросла на 2,3 % в порівнянні з аналогічним періодом минулого року в 2024-2 кварталі. Прогнозується, що реальна заробітна плата продовжить стабільно зростати в короткостроковій перспективі **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

Інфляція знизилася та становила 2,4 % у жовтні 2024 р/ порівняно з піком у 11,6 % у жовтні 2022 р., головним чином через падіння цін на енергоносії. У 2024 р. прогнозується інфляція в середньому на рівні 2,4 %.

Прогнозується, що у 2025 р. ціни на енергоносії впадуть далі з високих рівнів у 2024 р., що призведе до зниження загальної інфляції. У 2026 р. зі стабілізацією оптових цін на енергоносії та коригуванням цін на CO₂ ціни на енергоносії більше не будуть знижувати інфляцію. Очікується, що інфляція сфери послуг, яка є найбільшою причиною інфляції, лише помірно сповільниться протягом прогнозного періоду через стійке зростання заробітної плати. Загалом інфляція прогнозується на рівні 2,1 % у 2025 р. та 1,9 % у 2026 р. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Прогнозується, що у 2024 році дефіцит загального державного бюджету зменшиться до 2,2% ВВП з 2,6% у 2023 році. Це зниження підтримується поетапним скасуванням заходів, запроваджених у 2022 році для пом'якшення впливу високих цін на енергоносії, зокрема цінового гальма для тарифів на газ та електроенергію, які оцінювалися приблизно на рівні 1,0% ВВП у 2023 р. У той же час, більше витрат є очікується з позабюджетного фонду оборони **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

У 2025 р. прогнозується подальше скорочення державного дефіциту до 2,0 % ВВП. Стабільна зайнятість і зростання заробітної плати, а також поступове скасування неоподаткованої премії для компенсації домогосподарствам високої інфляції останніх років сприятимуть надходженням від прибуткового податку та соціальних внесків. Заплановане підвищення ставок соціальних внесків на охорону здоров'я та довгостроковий догляд також зіграє свою роль. Очікується, що це збільшення надходжень значною мірою буде компенсовано постійним зростанням витрат, у тому числі соціальних і оборонних. У 2026 р. прогнозується зниження державного дефіциту до 1,8 % ВВП. Загалом у 2025 і 2026 рр. фіскальна позиція стане загалом нейтральною, а не скорочувальною у 2024 р. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Станом на кінець 2023 р. державний борг становив 62,9 % ВВП і, як очікується, залишиться на рівні близько 63 % протягом прогнозного періоду. Це можна пояснити декількома факторами, зокрема низьким економічним

зростанням на фоні зниження інфляції та додатковими витратами, що вичерпують ліміти запозичень боргового гальма. Очікувана стабілізація рівня боргу також може бути пов'язана з використанням позабюджетного фонду для оборони або з фінансуванням боргу та збільшенням боргу створення основного рівня пенсійної системи.

3.2. Реалізація стратегій економічного розвитку Німеччини

Німеччина має кілька стратегій та ініціатив розвитку, які охоплюють різні аспекти економічного, технологічного, екологічного та соціального прогресу [Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.]:

- Індустріальна стратегія 2030;
- Ініціатива зростання;
- Енергетична стратегія (Energiewende);
- Стратегія у сфері кваліфікованої робочої сили;
- Національна стратегія соціальних інновацій та компаній, орієнтованих на спільне благо;
- Цифрова стратегія;
- Стратегія циклічної економіки, та інші.

Ці стратегії спрямовані на забезпечення стійкого зростання та добробуту населення, а також на інтеграцію інноваційних і сталих рішень для розвитку економіки та суспільства в цілому.

Центральною метою Національної індустріальної стратегії 2030 є співпраця з промисловістю для зміцнення економічної та технологічної компетенції, конкурентоспроможності та лідерства в ключових секторах на національному, європейському та глобальному рівнях. Конкретна мета

полягає у збільшенні частки промисловості в ВВП Німеччини до 25 %, а в Європі – до 20 % до 2030 р. При цьому, що державне втручання буде винятковим, тимчасовим і здійснюватиметься лише у випадках, коли інші шляхи дій виявляться недостатніми **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Стратегія зазначає, що промисловість наразі становить 23 % ВВП Німеччини. Однак здатність інновацій і конкуренція в секторах, де Німеччина є лідером, знижується через тиск із боку інших ринків. Як приклад, дефіцит в секторі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що свідчить про те, що Німеччина та Європа не змогли повністю інтегруватися в цифрову економіку, засновану на платформах. Це може навіть похитнути позиції автомобільної промисловості Німеччини **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Німеччина досі сильна у виробництві автомобілів і дослідженнях у сфері штучного інтелекту (ШІ), але жодна німецька компанія не інвестує в ці напрями стільки, скільки великі американські корпорації. Комерціалізація та ринкові застосування цих технологій у Німеччині залишаються недостатніми. Залежність лише від традиційних сильних сторін економіки може призвести до втрати конкурентних переваг, якщо країна ігноруватиме нові технології.

Європа та Німеччина відстають економічно й політично від таких країн, як США, Японія та Китай, які раніше усвідомили важливість посилення індустріального потенціалу. Для скорочення цього відставання Федеральне міністерство економіки та захисту клімату Німеччини рекомендує зосередитися на двох ключових аспектах: фундаментальних інноваціях, що мають вплив на важливі або всі сектори економіки (цифровізація, штучний інтелект, електромобільність, біотехнології, квантові обчислення), та швидкості впровадження інновацій, адже здатність адаптуватися до стрімких змін визначатиме лідерів глобального ринку.

Національної індустріальної стратегії 2030 пропонує шеститочковий план, щоб захопити момент і використати ключові чинники змін на користь Німеччини та Європи **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

1. Визнання виклику. Визначення питань індустриальних і технологічних можливостей, лідерства та конкурентоспроможності як основного завдання для майбутнього успішного розвитку Німеччини.

2. Кількісна мета. Встановлення мети: промисловість має забезпечувати 25 % ВВП Німеччини та 20 % ВВП ЄС як один із ключових індикаторів ефективності стратегії.

3. Збереження та відновлення ланцюгів доданої вартості. Необхідно аналізувати, де ланцюги доданої вартості порушені або знаходяться під загрозою, і розробляти відповідні заходи для їхнього зміцнення або запобігання подальшому розпаду.

4. Зміцнення існуючих позицій. Відновлення втрачених позицій та використання існуючих сильних сторін. Досвід показує, що якщо промисловий сектор втрачено, його важко відновити. Важливо не відмовлятися від традиційних «брудних» індустрій на користь «чистих», адже всі галузі мають значення.

5. Підтримка середнього бізнесу. Зміцнення основи економіки, включаючи так званих «прихованих чемпіонів» – компаній, що виробляють спеціалізовані продукти, які займають ключові ніші на ринку.

6. Огляд антимонопольного законодавства. Перегляд національних і європейських правил конкуренції, а також законів про злиття та поглинання, щоб компанії могли досягати критичного розміру для міжнародної конкуренції.

Федеральним урядом Німеччини для економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності розроблена «Ініціатива для зростання» (5 липня 2024 р., далі Ініціатива), яка дає німецькій економіці додатковий імпульс для нової економічної динаміки. 49 пакетів заходів із понад 130 різними заходами призначені, зокрема, для стимулювання приватних інвестицій, а також для полегшення тягаря з громадян – податкові пільги вартістю понад 23 млрд. євро [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Кілька важливих кроків із Ініціативи зростання вже ухвалено в Кабміні, інші зараз у парламентському процесі.

Мета Ініціативи полягає в тому, щоб забезпечити довгострокове процвітання і передбачає додаткове зростання на 0,5 в.п [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Заходи, які вже реалізовано або перебувають на стадії впровадження [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

– податкові пільги: вже ухвалено заходи для компенсації так званої «холодної прогресії» та інші податкові ініціативи для полегшення фінансового тягаря громадян. Зокрема, передбачається, що у 2025 р. розмір допомоги на дітей буде підвищено таким чином, щоб сім'я з чотирьох осіб середнього рівня доходу отримувала додаткову допомогу в розмірі 300 євро. Для підприємств передбачені кращі можливості для амортизації, а також розширення податкових стимулів для досліджень [Ошибка! Источник ссылки не найден.];

– цільове вдосконалення допомоги з безробіття: планується посилення стимулів для працевлаштування, підвищення вимог щодо участі у програмах зайнятості та боротьба з нелегальною працею [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. Ці зміни спрямовані на збільшення зайнятості та забезпечення більшої справедливості в соціальній системі.

– більше можливостей і стимулів для продовження трудової діяльності: робота після досягнення пенсійного віку стане фінансово більш вигідною. Метою цієї ініціативи є полегшити укладення строкового трудового договору з попереднім роботодавцем після досягнення пенсійного віку. Для цього вже затверджено кілька заходів [Ошибка! Источник ссылки не найден.];

– спрощення будівництва: оновлення будівельного кодексу спрямоване на спрощення процедур планування та отримання дозволів, що зробить будівництво простішим. Додавання поверхів до будинків, переобладнання комерційної нерухомості та право першочергової відмови для

муниципалітетів: завдяки поправці до Будівельного кодексу федеральний уряд спрощує будівництво житла – і реалізує частину ініціативи щодо зростання **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**;

– зниження цін на електроенергію: постійне зниження ставки податку на електроенергію для всіх підприємств обробної промисловості, а також у сфері сільського та лісового господарства, разом із продовженням компенсації витрат на електроенергію до 2030 р., забезпечать подальше зменшення вартості електроенергії для багатьох підприємств. Завдяки пакету цін на електроенергію податок на електроенергію для всіх виробничих компаній буде остаточно знижений до мінімального значення, дозволеного ЄС. Тоді вона становитиме 0,05 цента за кіловат-годину – р ніше було понад 1,5 цента за кіловат-годину. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**;

– більша незалежність у доступі до критичних ресурсів: нещодавно створений фонд ресурсів (сировини) допоможе компаніям зменшити залежність від інших держав і підвищити стійкість до зовнішніх впливів;

– більше електромобільності: Федеральний уряд посилює електромобільність за допомогою податкових покращень. У майбутньому компанії отримають вигоду від спеціальної амортизації для повністю електричних автомобілів без шкідливих викидів, а податкові переваги для електричних службових автомобілів також будуть розширені. Протягом шести років компанії зможуть списувати вартість автомобіля, починаючи з 40 % відразу в перший рік. Ця схема забезпечить компаніям додаткові фінансові ресурси. Ця пропозиція діє для автомобілів, придбаних з липня 2024 р. по грудень 2028 р. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Федеральний уряд вживатиме ряд заходів для заохочення приватних інвестицій, особливо в особливо сильні сфери досліджень і розробок. Потрібні значні інвестиції, особливо для вирішення основних завдань цифровізації та переходу до кліматичної нейтральності. Тільки так Німеччина може залишатися конкурентоспроможним, високоінноваційним місцем на вершині світу в майбутньому. Навіть якщо федеральний бюджет передбачає рекордні

інвестиції, лівова частка майбутніх інвестицій повинна бути профінансована приватно.

З метою сприяння приватним інвестиціям Федеральний уряд хоче, серед іншого **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

- покращити амортизацію інвестиційних активів (так звану «дегресивну амортизацію»);
- розширити податкові стимули для досліджень, що має сприяти активізації науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, особливо в малих та середніх підприємствах;
- забезпечити через державний банк KfW більше пільгових кредитів із зниженими відсотковими ставками для ефективнішої підтримки економіки;
- посилити фінансовий сектор Німеччини. Оскільки ефективний фінансовий ринок є основою конкурентоспроможної економіки, зокрема, планується покращити фінансові можливості для молодих і динамічних компаній.

Зменшення бюрократії впливає на всі сфери політики. Тому федеральний уряд щорічно представлятиме закон про скорочення бюрократії, який забезпечить зменшення тягаря всіх федеральних законів. Будь-хто може подати пропозиції через онлайн-портал. Крім того, федеральний уряд швидко розпочне роботу над першим щорічним законом про полегшення бюрократії.

Для того, щоб німецька економіка стала більш динамічною, бюрократичний тягар вимог щодо захисту даних також має бути зменшений, а додаток має бути стандартизованим на європейському рівні. Ці заходи зміцнюють численні успішні ініціативи федерального уряду щодо прискорення процесів планування та затвердження. Цілеспрямоване скасування чи впорядкування нормативних актів уже спромоглося спростити тривалі процедури. Це вже свідчить про перші успіхи у збільшенні динаміки у розширенні відновлюваної енергетики та успішному створенні важливих інвестиційних проектів у майбутніх галузях промисловості.

Зменшення бюрократії не тільки полегшує навантаження на компанії, але й доповнює ініціативи федерального уряду щодо пришвидшення процедур планування та затвердження. Ці зусилля приносять плоди: бюрократичні витрати, пов'язані із зобов'язаннями щодо ділової інформації, скоротилися приблизно на 1,4 млрд. євро з 1 січня 2022 р. до 31 грудня 2023 р. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

Федеральний уряд продовжуватиме систематично зменшувати бюрократичний тягар. З Ініціативою про зростання було вирішено зменшити бюрократичний тягар вимог захисту даних і стандартизувати додаток на європейському рівні. І це Закон про боротьбу з бюрократією IV призначений для додаткового полегшення економіки приблизно на 944 млн. євро на рік **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

Ініціатива зростання включає різні заходи, спрямовані на підвищення доступного доходу громадян, що, зокрема, підтримуватиме внутрішню економічну активність. Так, ефект «холодної прогресії» планується уникнути і в 2025, і в 2026 рр. Для цього Федеральний уряд має намір змінити так звані тарифні порогові значення. Завдяки цьому та іншим податковим заходам громадяни отримають загальне полегшення податкового навантаження на суму 23 млрд. євро лише за 2025 і 2026 рр.

Ефекти заходів ініціативи зростання відчутні також і в інших сферах. Працівники, які бажають працювати більше, або літні люди, які хочуть продовжувати працювати після досягнення пенсійного віку, отримають більше гнучкості, а додаткова праця буде належно оплачена. Скорочення бюрократії просуватиметься вперед. Це також безпосередньо сприятиме громадянам завдяки спрощеним і швидшим процедурам, більшій цифровізації та звільненню часу для справ, які дійсно мають значення.

13 вересня 2023 р. федеральний уряд прийняв Національну стратегію соціальних інновацій і компаній, орієнтованих на загальне благо. Після спільної роботи всі федеральні міністерства домовилися про те, як можна зменшити недоліки, покращити рамкові умови та розширити фінансування на

основі потреб. Стратегія враховує поточні міжнародні події, зокрема План дій ЄС щодо соціальної економіки, а також резолюції ООН та ОЕСР. Він також базується на існуючих стратегіях, таких як стратегія сталого розвитку, цифрова стратегія [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Національна стратегія розвитку підприємництва, орієнтованого на загальне благо, визначає 11 ключових сфер діяльності, спрямованих на вирішення сучасних викликів через конкретні заходи. Для забезпечення прозорості реалізації стратегії створено платформу SIGU, яка надаватиме постійний моніторинг стану впровадження заходів.

Основні напрями реалізації стратегії [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

1. Покращення доступу до фінансування: створення умов для полегшення доступу до зовнішнього капіталу для неприбуткових компаній, розширення використання мезонінного фінансування та адаптація грантових програм, зокрема через INVEST та мікрomezонінний фонд.

2. Сприяння стартапам та професіоналізації: розширення екосистеми підтримки стартапів через програми EXIST, EXIST Women, «REACT with impact», а також нову програму фінансування «Робота стабільно», яка передбачає виділення 110 млн. євро на період 2024 – 2028 рр. для консультацій, кваліфікації та мережевих заходів.

3. Удосконалення законодавчої бази: оцифрування кооперативного законодавства, спрощення корпоративного та некомерційного права, зменшення бюрократичних перешкод для підприємств, орієнтованих на загальне благо.

Ця стратегія спрямована на створення сприятливих умов для підприємств, які реалізують соціально значущі ініціативи, через фінансову, консультативну та нормативну підтримку.

У своїй цифровій стратегії федеральний уряд сформулював цифровий прогрес до 2030 р. Вона називає конкретні проекти, за допомогою яких хоче

зробити це десятиліття цифровим для Німеччини. Метою є покращення рамок умов для просування цифровізації в усіх сферах.

Цифровізація є наскрізним завданням: тому стратегія формує загальну парасольку для пріоритетів цифрової політики та цілей міністерств. Він розділений на три сфери діяльності: «Мережеве та цифрове суверенне суспільство», «Інноваційна економіка, світ праці, наука та дослідження» та «Навчання, цифрова держава» [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

До 2025 р. необхідно реалізувати такі завдання [Ошибка! Источник ссылки не найден.]:

- забезпечити оптоволоконне підключення для половини домогосподарств і підприємств;
- оцифрувати адміністративні послуги за допомогою державних цифрових посвідчень;
- створити освітню екосистему рівних можливостей, без бар'єрів, доступну для всіх етапів життя;
- забезпечити використання електронної карти пацієнта принаймні 80 % застрахованих у державній системі медичного страхування та зробити електронний рецепт стандартом;
- розробити сучасну законодавчу базу для використання даних і покращити інтеграцію мереж обміну даними;
- активно підтримувати на європейському та міжнародному рівнях концепцію Інтернету як вільного, демократичного простору із глобальним цифровим порядком, заснованим на правах людини.

Федеральний уряд приділяє особливу увагу цифровим проектам, від яких федеральний уряд очікує найбільшого впливу на всі департаменти. Загальнонаціональне гігабітне розширення і Доступність даних є, наприклад, фундаментальними вимогами для створення цифрової цінності. Тільки з безпечним і зручним для користувача цифрові ідентифікатори і сучасні реєстри є цифрові адміністративні послуги можливо. Також міжнародні стандарти важливі для транскордонного використання програм.

Економіка майбутнього має бути ресурсозберігаючою циркулярною економікою, яка зберігає цінність сировини та продуктів якомога довше. Тому федеральний уряд розробив Національну стратегію циклічної економіки (NKWS) і схвалив її. Стратегія охоплює весь цикл: від дизайну продукту та вибору матеріалів через виробництво та використання до повторного використання та переробки. Мета полягає в тому, щоб уникнути відходів, зробивши продукти довговічними, легшими для ремонту та ресурсозберігаючими. Таким чином, важлива сировина, така як будівельні матеріали, текстиль або метали, може підтримуватися в обігу. Представлена стратегія має на меті створити рамкові умови для цього.

Крім того, стратегія визначає такі три стратегічні цілі:

Ціль 1: Закриття матеріальних циклів. Мета ЄС подвоїти відсоток вторинної сировини в загальній кількості всієї використаної сировини порівняно з початковим значенням у 2021 р. до 2030 р. буде прийнята на національному рівні та підтримана заходами у всіх важливих матеріальних потоках (Коефіцієнт використання кругового матеріалу (CMUR)) індикатор). Достатня доступність перероблених матеріалів, їх якість і прийнятність, а також відповідний послідовний аналіз ринку є основними вимогами. Необхідно значно підвищити якість раніше неналежних процесів переробки.

Ціль 2: Підвищення сировинного суверенітету та безпеки постачання сировини. Згідно з цілями Закону про критичну сировину (CRMA), виробничі потужності ЄС повинні бути в змозі покрити 10 % потреби в стратегічній сировині та 40 % потреби в продуктах подальшої переробки сировини. Потужності з переробки в ЄС мають дозволити покривати 25 % стратегічної сировини до 2030 р. Жодна сировина не повинна надходити більш ніж на 65 % з однієї третьої країни. Німеччина підтримує цю мету на національному рівні через NKWS за допомогою ефективних заходів.

Ціль 3: Уникнення відходів. Очікується, що обсяг муніципальних відходів на душу населення скоротиться на 10 % до 2030 р. та на 20 % до 2045 % порівняно з 2020 р.

Звіт «Циркулярна економіка» висвітлює центральні проекти федерального уряду. Необхідні такі дії **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

- для того, щоб прискорити необхідну трансформацію до більш циклічної економіки, потрібна стратегічна основа. Різні програми, плани дій і стратегії федерального уряду щодо сировинної політики об'єднуються. Цього року федеральний уряд представить національну стратегію циклічної економіки;

- участь представників громадянського суспільства є центральною у процесі впровадження. Це єдиний шлях для розвитку широкої соціальної участі та прийняття, що робить можливими процеси змін;

- субсидії та регуляторні бар'єри, що спотворюють ринок, мають бути ліквідовані. Тому що вони протидіють циркулярній економіці.

Нові події на ринку праці, пов'язані з трансформацією, необхідно підтримувати соціально. Необхідно запропонувати більше можливостей для навчання, щоб вирішити проблему нестачі кваліфікованих працівників. Уже сьогодні в багатьох регіонах і галузях бракує добре підготовлених спеціалістів для більшого захисту клімату та формування цифрових і демографічних змін. Ця тенденція продовжить посилюватися в наступні роки.

Відповідно до поточного моніторингу кваліфікованих працівників, у 2026 р. буде приблизно на 240000 робочих місць більше, ніж буде доступних працівників.

Щоб протистояти дефіциту кваліфікованих кадрів, федеральний уряд використовує Стратегія у сфері кваліфікованої робочої сили у п'яти сферах діяльності **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

1. Сучасне навчання: дуальне професійне навчання залишається фундаментальним для конкурентоспроможності німецьких компаній. Сучасні та привабливі пропозиції щодо навчання та рання та всебічна професійна орієнтація для всіх студентів мають велике значення.

2. Цільове підвищення кваліфікації: у часи структурних змін подальше навчання є більш необхідним, ніж будь-коли. Сьогоднішні працівники повинні мати повноваження виконувати роботу завтра. Тому федеральний уряд прийме пропозиції для підвищення кваліфікації та підвищення кваліфікації зробити його доступнішим для всіх без вікових обмежень.

Щоб підтримати тих, хто зацікавлений у подальшому навчанні з орієнтацією, Федеральне агентство зайнятості створить «Національну онлайн-платформу підвищення кваліфікації» за фінансової підтримки федерального уряду.

3. Підвищення трудового потенціалу ефективніше, збільшення участі в робочій силі: існує ще великий потенціал, коли йдеться про участь жінок на ринку праці, особливо серед матерів. Вони часто працюють неповний робочий день. Незважаючи на те, що зусилля останніх років мають вплив, зокрема розширення денного догляду за дітьми та сімейних пільг, федеральний уряд активізує свої зусилля щодо збільшення участі жінок у робочій силі. Наприклад, через більше пропозицій гнучкого робочого часу та подальше розширення догляду за дітьми.

4. Підвищення якості роботи, зміна робочої культури: федеральний уряд підтримує проекти, які допомагають покращити культуру праці в компаніях. Федеральний уряд також хоче поширити популярність гнучкої пенсії за допомогою кращих порад. Мета полягає в тому, щоб літні працівники продовжували працювати.

5. Сучасна імміграційна політика: Німеччина також покладається на імміграцію іноземні кваліфіковані робітники. Серед іншого, важливо спростити адміністративні процедури та визнання професійних кваліфікацій. Але це також включає нескладну імміграцію сімей та їх інтеграцію в суспільство, навчання та ринок праці. Крім того, у країнах походження слід розширити консультативні послуги та мовні курси для тих, хто зацікавлений у імміграції.

За допомогою комплексу заходів у стратегії кваліфікованих працівників федеральний уряд підтримує зусилля компаній і підприємств із залучення та утримання кваліфікованих працівників.

Німеччина є успішною індустріальною країною, і вона на шляху до Кліматичної нейтральності. Той факт, що Німеччина має перспективи зростання та продовжує залишатися привабливим місцем для компаній, підтверджується численними останніми великими інвестиційними рішеннями на мільярди, особливо в ключових галузях, таких як виробництво напівпровідників, електромобільність і фармацевтична та біотехнологічна промисловість.

Запланований енергетичний перехід є ключем до успіху, включаючи швидкий перехід від викопного палива до відновлюваних джерел. Німеччина вже припинила роботу атомної енергетики, останні три німецькі атомні електростанції були закриті в 2023 р. Вона також вирішила поступово відмовитися від виробництва електроенергії на вугіллі не пізніше 2038 р. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

EEG 2023 (Erneuerbare-Energien-Gesetz 2023) – це найбільша поправка до енергетичної політики за останні десятиліття. Це закладає основу для того, щоб Німеччина стала кліматично нейтральною. Очікується, що при постійному, значно швидшому розширенні частка відновлюваних джерел енергії у валовому споживанні електроенергії зросте щонайменше до 80 % до 2030 року. Нова EEG набирала чинності з 1 січня 2023 року **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

Вперше новий EEG 2023 буде послідовно спрямований на досягнення траєкторії 1,5 градуса відповідно до Паризької угоди про захист клімату. Менш ніж за десятиліття частка відновлюваних джерел енергії у валовому споживанні електроенергії збільшиться майже вдвічі. Крім того, швидкість поширення відновлюваних джерел енергії буде збільшена втричі – на воді, на суші та на даху.

З 29 липня 2022 року було законодавчо визначено, що відновлювані джерела енергії становлять переважний суспільний інтерес і служать громадській безпеці. Це вкрай важливо для збільшення темпів розширення. Це означає, що в майбутньому вони матимуть пріоритет над іншими інтересами при прийнятті балансувальних рішень. Це означає, що можна значно збільшити швидкість процесів планування та затвердження.

Завдяки проекту бюджету на 2025 р. федеральний уряд надає важливий імпульс безпеці та стабільності. Чіткими пріоритетами з точки зору змісту є: більша безпека всередині та зовні, соціальна згуртованість, податкові пільги для громадян і компаній, амбітний захист клімату та більше економічного зростання.

Надійний рівень пенсії зі стабільними внесками на пенсійне страхування також має вирішальне значення для згуртованості. Крім того, має бути достатньо доступного житла. Тому федеральний уряд збільшує рекордне фінансування соціального житла до 3,5 млрд. євро в 2025 р., а до 2028 р. – до понад 20 млрд. євро. Існує також нова програма фінансування житлового будівництва [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У федеральному бюджеті на 2025 р. передбачено доходи та витрати близько 489 млрд. євро. Федеральний уряд також запустив додатковий бюджет на поточний рік. Щоб покрити зростаючі потреби (наприклад, зменшити витрати на електроенергію), федеральний уряд бере додаткові 11 млрд. євро позик. Загалом федеральний бюджет на 2024 р. зараз має обсяг майже 489 млрд. євро. Федеральний уряд інвестує туди, де це особливо важливо для економіки та громадян: у залізницю, дороги, місцевий транспорт, цифрову інфраструктуру та освіту [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Розвиток відновлюваних джерел енергії також зростає. Крім того, інвестиційні витрати продовжують зростати до рекордних рівнів – з майже 53 млрд. євро цього року до 57 млрд. євро у 2025 р. (без урахування фінансових операцій). Крім того, існують витрати з Фонду клімату та трансформації, а також гранти на зниження цін на електроенергію (додаткова

плата за EEG) на суму близько 40 млрд. євро. Загалом на інвестиційні витрати доступно близько 100 млрд. євро. Це чітко показує, що цей бюджет не є «бюджетом жорсткої економії».

Висновки до 3 розділу

Економіка Німеччини стикається з низкою викликів, але водночас має значний потенціал для стабілізації та зростання. Ключові проблеми включають енергетичну залежність, наслідки високих цін на енергоносії, структурний зсув від промисловості до сфери послуг, дефіцит інвестицій та робочої сили. Війна в Україні та санкції проти росії вплинули на зовнішню торгівлю, а залежність від Китаю ускладнює торговельний баланс. Однак сильна інституційна база, високий рівень політичної стабільності та стратегічне географічне положення надають Німеччині конкурентні переваги.

Реалізація національних стратегій, таких як «Індустріальна стратегія 2030», цифрова стратегія, ініціативи у сфері кліматичної нейтральності та циклічної економіки, спрямована на стимулювання економічної динаміки, збереження лідерства в промислових секторах та інтеграцію новітніх технологій. Значні інвестиції у відновлювану енергетику та цифрову інфраструктуру, підтримка стартапів, податкові пільги та сприяння дослідженням і розробкам створюють основу для відновлення зростання ВВП.

Перспективи економіки Німеччини залежать від підвищення внутрішнього попиту, посилення співпраці з партнерами ЄС, адаптації до глобальних викликів і забезпечення балансу між соціально-економічними реформами та екологічною трансформацією. Зусилля федерального уряду зменшити бюрократичні бар'єри, стимулювати приватні інвестиції та підтримувати інновації є визначальними для подальшого успіху країни.

ВИСНОВКИ

Розвиток Німеччини обумовлений її стратегічним розташуванням у центрі Європи, історичними подіями та впровадженням моделі соціальної ринкової економіки.

Німеччина зберігає позицію найбільшої економіки ЄС, формуючи 21,6 % ВВП Союзу у 2023 р. Основними джерелами її ВВП є промисловість (24,4 %), сфера послуг (71,9 %) і будівництво (6,2 %). Німеччина виділяється найвищою часткою промисловості у структурі економіки ЄС (24,4 % у 2023 р. проти 20,5 % середнього по ЄС). Експорт товарів і послуг забезпечує 4 % ВВП, що підтверджує її роль глобального торгового гравця.

Економіка Німеччини показала стійкість під час фінансових криз, хоча зростання ВВП у середньому за 2005 – 2023 рр. склало лише 1,2 % на рік. Відновлення після пандемії COVID-19 у 2021 – 2022 рр. було частково компенсоване спадом у 2023 р.

Споживчі витрати домогосподарств становили 52,7 % ВВП у 2023 р., хоча їх частка знизилася з 55 % у 2005 р. Це свідчить про певне уповільнення споживчої активності, можливо, через економічні виклики. Державні витрати зростали стабільно, навіть під час кризових років (зокрема у 2009, 2010 та 2020 рр.). Найвищий приріст спостерігався у 2021 р. на 3,4 %, що свідчить про активну роль держави у підтримці економіки в період кризи, однак у 2023 р. витрати незначно знизилися на 0,1 %. Валове нагромадження капіталу відзначався високою волатильністю. Експорт є ключовим драйвером економіки, але останні тенденції свідчать про зменшення темпів його зростання.

Основними джерелами доходів у структурі ВВП є оплата праці (52,3 %), валовий операційний прибуток і змішаний дохід (38,9 %). Це свідчить про значну роль найманих працівників у створенні доданої вартості.

У 2023 р. найбільше підприємств було задіяно в сфері торгівлі (16,7 % від загальної кількості), ніж в будь-якому іншому секторі бізнесової економіки

Німеччини. Фактично, лише три інші сектори мали частку понад 10 %: професійна, наукова та технічна діяльність (15,0 %) і будівництво (12,0 %).

Промисловість забезпечує 24,4 % валової доданої вартості. Основними галузями є автомобілебудування, машинобудування, хімічна та фармацевтична промисловість. Промислове виробництво залишається рушієм економіки, попри тенденцію до зниження ролі у доданій вартості.

Послуги домінують у структурі валової доданої вартості – 71,9 %, із зростанням сектору інформації та зв'язку до 8,2% у 2023 р. Особливо важливі професійні, наукові та технічні послуги (11,7 %).

Частка будівництва складає 6,2 % у валовій доданій вартості. Зростання пов'язане з високим попитом на житло та інфраструктурні інвестиції.

Торгівля, транспорт і харчування залишається стабільною галуззю з внеском 16,1 % у доданій вартості, демонструючи залежність від глобальних економічних циклів.

Державне управління, освіта і охорона здоров'я є стабільним сектором економіки із часткою 18,2 % у доданій вартості, що забезпечує соціальну стійкість економіки.

Найвищі показники валової операційної рентабельності в бізнес-економіці Німеччини у 2022 р. були у сфері операцій з нерухомістю (44,5 %) та у сфері мистецтво, розваг і відпочинку (34,4 %). Найнижчий показник спостерігався у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиціоновано повітря (4,4 %).

Німецька модель економічного зростання традиційно базувалась на доступності дешевих енергоносіїв та глобалізації. Втрата доступу до дешевих російських енергоносіїв після 2022 р. значно підвищила витрати на виробництво, що негативно вплинуло на конкурентоспроможність промисловості.

Експорт є основним двигуном економіки Німеччини. У 2023 р. найбільша частка експорту припадала на автомобільну промисловість (17,3 %), машини (14,4 %) та хімічні продукти (9,0 %). Проте зростаюча залежність від Китаю, найбільшого імпортного партнера, створює економічні

ризиками через геополітичні напруження та потребу в диверсифікації торгівельних потоків.

Структурне зрушення економіки Німеччини від промислового виробництва до сфери послуг є наслідком зростання витрат на енергоносії, однак продуктивність сектору послуг відстає від промисловості, що уповільнює загальне економічне зростання.

Складні бюрократичні процедури, недостатнє освоєння бюджетних коштів перешкоджають розвитку інфраструктури, цифровізації та зеленого переходу.

Стагнація економічної активності у 2024 р. призвела до скорочення кількості вакансій на 23 % порівняно з попереднім роком, що збільшило рівень безробіття до 3,5 %. Демографічний спад, скорочення імміграційних потоків та хвиля виходу на пенсію покоління бейбі-бумерів підвищують тиск на ринок праці та соціальні системи.

Попри складний період у 2024 р., прогнозується відновлення економічної активності в Німеччині. У 2025 р. очікується зростання ВВП на 0,7 %, а в 2026 р. – на 1,3 %. Основними рушіями зростання стануть внутрішній попит, стабілізація інфляції та збільшення інвестицій. Водночас висока вартість енергоносіїв залишиться стримуючим фактором для енергоємних галузей.

Німеччина залишається однією з найпривабливіших країн для бізнесу завдяки сильним інституціям, політичній стабільності та вигідному географічному розташуванню. Країна демонструє успіх у залученні іноземних інвестицій, зокрема у зелені та цифрові проекти, такі як будівництво напівпровідникового заводу в Дрездені та гігафабрики Tesla в Берліні.

Німеччина має значний потенціал для розвитку стартап-екосистеми та штучного інтелекту. Інвестиції в ці сфери допоможуть утримати таланти та стимулювати інновації, забезпечуючи довгострокове економічне зростання. Також розвиток водневої енергетики відкриває перспективи для енергоємних галузей, таких як металургія та хімічна промисловість.

Німеччина реалізує комплексні стратегії економічного розвитку, зокрема: Індустріальну стратегію 2030, Ініціативу зростання, Енергетичну стратегію, Стратегію сталого розвитку, Цифрову стратегію, та Національну стратегію циклічної економіки.

Ініціатива зростання є ключовою складовою економічної стратегії Німеччини, спрямованою на посилення економічної динаміки. Програма включає 49 пакетів заходів, які охоплюють понад 130 ініціатив, серед яких податкові пільги для громадян і бізнесу, стимулювання приватних інвестицій та спрощення будівельних процедур. Очікується, що реалізація Ініціативи забезпечить додаткове економічне зростання на 0,5 % щорічно, створить сприятливі умови для інвестицій і покращить добробут громадян.

Цифрова стратегія передбачає створення сучасної інфраструктури, покращення доступу до даних і інтеграцію цифрових технологій у всі сфери економіки. Ціль – зробити Німеччину лідером цифрової трансформації в Європі до 2030 р.

Національна стратегія циклічної економіки спрямована на скорочення відходів, підвищення використання вторинної сировини та зменшення залежності від імпорту стратегічних матеріалів. До 2030 р. планується зменшити обсяг муніципальних відходів на 10 % та підвищити ефективність переробки сировини.

Енергетична стратегія ставить за мету досягнення кліматичної нейтральності шляхом збільшення частки відновлюваних джерел енергії до 80 % у валовому споживанні електроенергії до 2030 р. Впровадження нової політики дозволить значно скоротити залежність від викопного палива.

Стратегія у сфері кваліфікованих працівників включає модернізацію професійного навчання, підвищення кваліфікації, залучення жінок до робочої сили та сприяння імміграції кваліфікованих робітників. Також впроваджуються програми підтримки працевлаштування літніх працівників.

Таким чином, стратегії Німеччини передбачають збереження конкурентоспроможності через зміцнення промислового потенціалу, підтримку середнього бізнесу та розвиток екологічної економіки.